

10 let MLADIKA

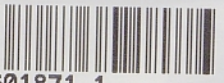
NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

57

časnik - februar 1996 L. 4000
mensile - febbraio 1996

1-96

117 986 1996

01871,1

COBISS ©

MLADIKA 1

IZHAJA DESETKRAT V LETU

LETO XL. 1996

KAZALO

Alojz Rebula: Samo en strah	1
Dr. Lojze Škerl: Mladika	2
Začeti nov letnik	3
Leda Dobrinja: Zakleti kraj (Legenda o Loparju)	4
Pod črto	5
Ivo Jevnikar: Ustavno sodišče o slovenščini	6
Branko Miklavc: Pesmi	7
Mag. Karolina Godina: Služenje Kristusu v ubogih in bolnikih (intervju z dr. Mirjam Praprotnikovo)	10
Bruna Pertot: Zelena potica	13
Milena Merlak Detela: Vse dobro izhaja iz božje roke.	14
Dr. Drago Štoka: Restavriranje župnijskih matičnih knjig	14
Kaj si je Edvard Kocbek zapisal med drugim v svoj dnevnik leta 1948.	15
Drago Štoka: Pogovor z Adijem Danevom	16
Martin Jevnikar: Pisatelj Frank Bükvič umrl	17
Antena	19
Branko Marušič: Ob 150-letnici smrti tržaškega škofa M. Ravnikarja	26
Martin Jevnikar: Slovenska za- mejska in zdomska literatura (Boris Pahor; Ruda Jurčec; Stanko Kociper)	27
Ocene: Simpozij o p. M. Bavčer- ju (B. Marušič); Knjige: Fran- ce Bezlaj: Etimološki slovar (M. Jevnikar); Družinska pra- tika CMD (Zora Tavčar)	30

Na Platnicah: Čuk na Obelisku;
Za smeh

Priloga: RAST 101-96

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307
Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA
Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
4.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 35.000 lir; nakazati na poštni
tekoči račun 14470348 – Mladika -
Trst. Letna naročnina za Slovenijo
35.000 lir ali enakovreden znesek v
drugih valutah. Druge države 40.000
lir (ali enakovreden znesek v tuji
valuti), po letalski pošti 50.000 lir.

Tisk in fotostavek:
"graphart", Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

Vsem naročnikom v Italiji smo v prejšnji številki priložili poštne položnice, s katerimi lahko poravnajo naročnino, ki je kljub naraščanju stroškov ostala za leto 1996 nespremenjena.

V tej številki, s katero začinjamo stiriideseto leto izhajanja, prilagamo skromno darilo za vse bralce. Pripravili smo poseben natis pesniške izpovedi vere, kakor jo je v cerkvi sv. Petra v Ljubljani 3. marca 1975 izpovedal pisatelj Alojz Rebula.

Vsem želimo srečno in uspešno novo leto ter zvesto spremljanje našega dela tudi v prihodnje.

Na prvi strani platnic objavljamo med drugimi aktualnimi fotografijami tudi posnetek cerkvice na Vinjem vrhu pri Beli Cerkvi, ki smo jo obiskali na praznik Sv. Treh kraljev in smo se v globokem snegu komaj prikopali do nje. Na tem posnetku je pogled v notranjost. Tlak je nov in smo sredstva zanj prispevali mi, trenutno pa je v delu tudi oltar. Prispevke še vedno zbiramo in se Vam zanje vnaprej zahvaljujemo. V prihodnji številki bomo objavili seznam darovalcev.

SLIKE NA PLATNICI: ❶ Slovenski učitelji iz Argentine in Avstralije na spopolnjevalnem tečaju v domovini so obiskali tudi cerkev na Repentabru. ❷ Božični koncert ZCPZ – posnetek nastopa v Dornberku. ❸ Nastop gledališkega krožka SKK na petem Slovenija party v Peterlinovi dvorani v Trstu. ❹ Člani SKK na spominskem posnetku s predsednikom Lojzetom Peterlantom, častnim gostom na Slovenija party. ❺ Cerkev na Vinjem vrhu, za katere notranjo obnovo zbiramo prispevke v spomin na dvajsetletnico smrti prof. Jožeta Peterlina – obiskali smo jo na praznik sv. Treh kraljev.

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Breda Susič, Marko Tavčar, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Albert Miklavc, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Brunna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja in člani uredniškega odbora.

Samo en strah...

Samo en strah je na mestu: ne kaj bomo jedli in kaj bomo pili in s čim se bomo oblačili, saj smo bolj pragmatični kot sanjarski narod, ampak, ali se ne bomo bali daru novih življenj v naše domove. Ali bomo znali vzdržati pred poplavo nečlovečnosti, s katero nam grozi novo tisočletje: pred poplavo materializma, cinizma in perversije. Samo moralnega propadanja se nam je resnično bati: vsega tistega, kar je moralna nekvaliteta življenja.

Tu bo imela kultura svojo nezamenljivo vlogo. Seveda kolikor bo zvesta svoji etimologiji, kolikor bo res kultura, kolikor bo pomenila teženje ne v nič, ampak v smisel. Kultura, ki ji ne bo prva skrb, kako importirati zadnji krik neke že dezevropeizirane Evrope, ampak kako izraziti globljo bit svojega prostora in časa, v ljubeči sklonjenosti nad tradicijo, v ostrem posluhu za kvaliteto vsebine in oblike, v jasnem razločevanju med pristnim in nepristnim, med doživetim in preračunljivim, med vrednostnim in modnim, med umetniškim in pornografskim, med preroškim in manijaškim.

Alojz Rebula
na osrednji Prešernovi proslavi
v Cankarjevem domu v Ljubljani
7. februarja letos

J. Prešern

MLADIKA

prihaja spet v slovenske domove na Tržaškem in na Goriškem. Prinesti želi lepo in preprosto domačo besedo: zgodbo in pesem ljudem, misel o srečnem zakonskem, družinskem in socialnem življenju. Želi vlivati poguma in prinašati resnico z vseh področij človeškega življenja. Rada bi pripomogla k zdravi in pravilni presoji vsakdanjih, predvsem kulturnih dogodkov v ožji domovini in v svetu v luči pameti in vere v Boga.

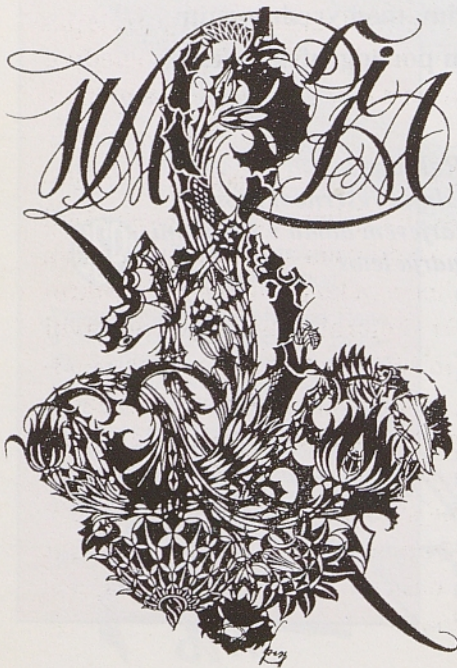
MLADIKA nas spominja na MLADIKO, ki je že rasla na domačih tleh, a jo je sovražna roka zlomila, da je morala usahniti. Živo imamo še pred očmi tedanjo njeno podobo.

MLADIKA, ki začinja svojo rast, bi hotela nadaljevati tedaj začeto življenje. Spet bo rasla iz domačih tal. Gotovo pa je, da bo morala rasti v večjih težavah kakor prejšnja. Časi so se spremenili, zahteve so postale večje. Tudi nevarnosti za pravilno rast se niso zmanjšale.

MLADIKA želi zbrati v krog svojih sodelavcev čim širši krog idealnih ljudi. A slonela bo nedvomno na mladem rodu in bo predvsem njemu namenjena. Tako bo lahko izražal v slovenskem materinem jeziku svoje misli in težnje, svojo vero in hrepenenje.

To delo bo dalo priložnost, da bo ta rod iz slovenske preteklosti in iz narodnega življenja črpal še vedno žive vrednote in bogatil z njimi vse tiste, ki v današnjem vrvežu zgublajo zaupanje in vero vase, ali pa teh vrednot sploh ne poznajo in jih zato ne morejo ceniti. Pri odkrivanju teh vrednot bodo gotovo spoznali, kako tesno je zgodovina tega malega naroda povezana z neomajno ljubeznijo v Boga in v človeka ter s težko preizkušeno vdanostjo Cerkvi. Črpajmo moči in razsvetljenja ob studencu božje milosti in MLADIKA bo obrodila stoteren sad in ne bo usahnila po naši krivdi.

Dr. Lojze Škerl

Ob štiridesetletnici ponatiskujemo uvodnik, ki ga je za prvo številko revije napisal dr. Lojze Škerl.

Začeti nov letnik

se ozreti nazaj in videti 39 letnikov, je priložnost za razmislek, ki bi lahko bil tudi spodbuda za obračun. Toda to bi bila v preteklost obrnjena analiza, ki bi bila jalova, pa čeprav bi bila še tako bleščeča in globokoumna. Mi moramo gledati naprej in razmišljati o prihodnosti, ker tam se bo kovala bodočnost naše vse bolj šibke skupnosti, predvsem pa izločiti katerokoli temno misel ali pesimizem, ker pesimizem ni nikoli tvoren in ni še nikomur koristil. Tudi tisti, ki so ustanavljali Mladiko, se niso vdajali črnogledosti in zlim slutnjam, ker bi sicer obnemogli že po prvih poskusih in neizogibnih razočaranjih. Pogumno so začeli in vztrajali. Obupati, odpovedati, prekiniti, vreči puško v koruzo, so glagoli, ki jih manjšinec ne pozna, če hoče sploh kaj narediti. Istočasno pa je tudi res, da vodi obvezni optimizem v izgubljanje smisla za odgovornost in sposobnosti načrtovanja. Učinkoviti bomo, če bomo zagnano delali ne da bi si postavljali previsoke cilje, pa tudi če ne bomo zamizali pred ovirami in težavami, ki so del našega vsakdanjega življenja. Da jih ne precenjujemo je prav, potrebno pa je, da jih upoštevamo, čeprav nam ne gredo v račun. Če mnoge težave izpred štiri-desetih let, o katerih smo pisali v prvih Mladikah, ostajajo del naše stvarnosti in imajo izvor v pomanjkljivi zakonodaji, državnem aparatu, političnih strankah in tujem javnem mnenju, so se pojavile druge, ki jih moramo iskati med nami, nekatere, vznemirljive, so izbruhnile prav zadnji čas. Neenotnost v našem političnem življenju je konstanta, ki jo lahko razlagamo v pozitivnem smislu tudi kot idejno razčlenjenost in pluralizem manjšine, toda zavračanje skupnega zastopstva je gotovo dejstvo, s katerim se ne moremo sprijazniti in ga ne moremo preprosto spraviti v predal medpolitičnih odnosov v slovenski manjšini. Dejstvo je, da taka akcija ne more steči.

Še hujše je, če ena komponenta naše levice, ki hoče igrati vodilno vlogo tudi med nami, noče v italijanskem okolju niti načeti vprašanja zajamčenega zastopstva. Na vprašanje, zakaj tako stališče, ni druge razlage kot ugotovitev, da se omenjena levica na vsak način noče zameriti današnjim ali jutrišnjim strankarskim zaveznikom. Še hujša je ugotovitev, da je ista komponenta dobila nepričakovano podporo za svoje stališče v Ljubljani, ki si nikoli ni pomišljala zajamčiti prisotnosti manjšin v slovenskem parlamentu. Koliko časa bo naša javnost še mirno prenašala tako stanje?

Še huje se je ista komponenta obnašala pri vprašanju, ki zadeva volitve novega pokrajinskega sveta. Potem ko je Slovenska skupnost speljala pravni boj v imenu vse slovenske manjšine in s tem dosegla tudi zelo odmeven rezultat, ki je dokazal, kako je uradna Italija skozi leta oškodovala slovensko manjšino, je Demokratična stranka levice dala pobudo za preoblikovanje pokrajine v neko novo in širšo strukturo, v kateri bi spet ne bilo prostora za Slovence. Zunanji opazovalec bi si moral skoro nujno postaviti vprašanje, za koga potemtakem dela ta Demokratična stranka levice in zakaj dobiva tako visoko podporo v Ljubljani. Zadeva nikakor ni preprosta in enosmerna in naravnost kriči po ustanovitvi organa, ki bi polnopravno in ob soglasju vseh komponent dejansko zastopal manjšino na vseh ravneh. Toda za to mora biti dogovor, manjšina se mora zmeniti, kako in kaj, s kakšnim postopkom se voli in po kakšnem kriteriju se priznava volilno pravico. Kljub zapletenim odnosom v zamejstvu pa je do takega dogovora z dobro voljo vendarle mogoče priti, toda samo, če se bo večina naših komponent znala zares odpovedati golim in ozkim strankarskim interesom, v imenu katerih se je morala naša manjšina že marsikdaj odpovedati svojim legitimnim zahtevam. Danes tega ne moremo več prenašati.

Zakleti kraj

(Legenda o Loparju)

Leda Dobrinja

Zgodilo se je nekoč v davnih časih v sončni deželi Istri v hriboviti grofiji na posestvu, ki so mu rekli Lubar. Takrat je v tej deželi vladala sloga in sreča. Cel hrib je bil v lasti dobrega in poštenega grofa. Na posestvu so delali koloni in imeli so lepe, čeprav skromne hiške. Tu je živelo sedem družin in od njih izhaja sedem loparskih priimkov. Hiše so bile raztresene po hribu, ena je bila v Rokavi, ena z mlinom v potoku v Bardeh, nekaj po vrhu hriba, najlepša je bila dol pod Bardinami pod steno.

Cel hrib je bil obdelan in negovan kot lep vrt. Ljudje so obdelovali zemljo, imeli so dovolj hrane za sebe in svoje živali. Pripovedovali so, da je kraj srečen zato, ker je nekoč kmečki mladenič iz tega kraja po imenu Jeruf, dal za vero svoje življenje in se s tem odplačal za mnoge rodove. Ljudje so bili zadovoljni, po naravi pa skromni, delavni in pošteni. Ob nedeljah so hodili k maši v cerkvico pri Starem hramu in med seboj so se lepo razumeli. Ko se je kaj pomembnega zgodilo, so si klicali z enega konca hriba na drugega.

Grof od njih ni nikoli zahteval več, kot mu je pripadalo. Tudi njegova gospa je bila lepa in dobra in imela je Lopar in njegove ljudi še posebej rada. Zato ji je grof, ki jo je zelo ljubil, tu na sredi grebena dal sezidati lepo kamnito hišico.

Gospa je sem prihajala in ostajala nekaj dni, ko je grof odhajal na ogled na svoja posestva v Zabavlje, Glem, Labor ali Brič. Ljudje so ji prinašali darove, poleti fig in svežega grozdja, pozimi pa šparone, jabolka in orehov.

Tako je bilo tudi nekega lepega sončnega dne. Prihajala sta počasi s spremstvom po Straneh proti Loparju. Ljudje so ju opazili in klicali drug drugemu, da prihaja njihova gospoda. Gospa je ostala, gospod pa je s slugo odhajal po kolovozu gor proti Vardi.

Ko so ljudje zvedeli, da je prišla gospa, so naredili svoje fagotče. Zadnji se je odpravil od doma tudi Bardinčev sin. Mati mu je zavila v prtič koncanega kruha in posušenih fig. Šel je gor po Bardinah po stezi in mimo Grahov h Gorenjcem, kjer je stala groficihna hiša. Izročil ji je fagotič in pozdrav svoje matere.

Takoj za njim je prišla tudi Grahova strina, priliznjena starka, za katero so pravili, da je štriga. Pod šjalom je nosila boco zlatega vina.

Gospa je bila raznežena nad prijaznostjo in dobroto ljudi. Odvezala je fagotič, od hleba odrezala dve feti kruha, enega za strino in drugega za mladenco. Nato je šla po dve čikari in vanje natočila belega strininega vina.

“Pijte,” je rekla gospa.

Mladenc je prijel čikaro in jo dvignil:

“Bog vas živi, gospa.” Strina pa se je naredila užaljeno.

“Kaj pa vi, ne boste pila z nami. Kaj si ne upate, mislite, da sem vam prinesla kislega vina?”

“Samo dve čikari imam,” je rekla gospa, “jaz bom potem, kar vi pijte, jaz bom že pila za vami.”

“Ne, ne za mano, da se ne nalezete starosti,” je sladko rekla strina, “iz te čikare pijte, kjer je pil on.”

Gospa ni hotela užaliti starke, vzela je čikaro, iz katere je pil Bardinčev sin in iz nje naredila tri dolge požirke. Vino je bilo sladko in slastno. In komaj je to naredila, je starka izginila. Njej se je pa najprej zameglilo, nato pa je krog nje zaplesalo vse polno nebeških lepot. Tudi mladenič se ji je zdel naenkrat nepopisno lep in privlačen. Pozabila je kdo je in kje se nahaja. Pa tudi svojega dobrega moža se več ni spominjala in vsa omtična padla mladeniču v objem. Nato se ničesar več ni spominjala.

Zvečer je grof prišel, hiša je bila nepospravljena, namesto večerje pa je našel na klopi spečega mladeniča, zraven njega pa ženo z razpletenimi kitami v njegovem naročju.

Grof je bil silno začuden in prizadet. Nič ni rekel. Svojo gospo je prijel v naročje in jo odnesel na posteljo. Mladeniča je prebudil in kot da se nič ni zgodilo, odslovil. Bil pa je silno žalosten. Odtlej je bil vedno odsoten, nič več ni maral za svoja posestva, taval je po hribih in več ni našel miru. Njegova mati je bila zaskrbljena, spraševala ga je in spraševala, dokler ji nekega dne ni povedal, kaj se je zgodilo.

Ko je grofova mati zvedela, kaj se je zgodilo, se je silno razjezila. V največji jezi in bolečini je snahi vzela ime in jo preklela:

“Bodi prekleta in ostani za vedno na tem hribu. Da bi kot potepen pes hodila po svetu in iskala svojo ga moža, dokler ne boš odplačala sramote, ki si jo storila družini.”

Nato je preklela mladenca:

“Bodi preklet tudi ti. Da bi pil in veseljačil in vse zapil. Da otroci tvojih otrok svojih potomcev ne bi smeli pogledati.”

Preklela pa je tudi cel kraj:

“Tudi ti kraj bodi preklet. Da bi se namnožili, da vas lastna zemlja ne bo mogla prehraniti.”

Tako je tudi bilo. Grof je zapustil vas. Njegova žena pa je ostala v svoji hiši. Hodila je vsa izgubljena po hribu in dol po Snožeti proti Kavaličem. Smilila se je ljudem, ki so jo imeli radi, a ker ji je tašča vzela ime, so jo klicali Loparka. Tudi njena hišica se je s časom porušila, od nje pa so se skoraj do današnjega dne ohranili štirje temeljni kamni.

Ljudje so ostali sami zapuščeni in pozabljeni na svojem hribu. Vas se je silno množila. Ljudje so imeli po trinajst otrok. In njihovi otroci še po trinajst. Zemlje je postalo vse manj, hiše so začeli stiskati ob poti na vrhu hriba. Nad nje so prihajale hude bolezni. Umiralo je toliko ljudi in otrok in tako pogosto, da je pokopališče postalo pretesno in so morali narediti še enega bližje vasi in so ga postavili malo nad grofičino hišo. Njih je bilo pa vedno več, da niso imeli zvečer glave kam položiti.

Hodili so v cerkev, a niso molili. Gospodarji so delali, pa tudi veseljačili in pili in zapravljali svojo zemljo in so jo Antončani pol pokupili. Mnogi so se izseljevali iz svoje vasi in hodili po svetu. A nikjer niso našli miru in nihče tudi ni obogatel. Skrivali so svoj domači glas in se po svetu sramovaje pogovarjali v tujih narečjih. Vsako sedmo leto si je nekdo vzel življenje.

Tudi mnoga dekleta so hrepeneče iskala ženine izven Loparja in največkrat ostala nepotešena. Vedno je bila v vasi nezakonska mati ali kje drugje nezakonski otrok očeta zaklete vasi. In to je gotovo bila iščoča duša zaklete grofice. Enaintrideset rodov je trajalo tako življenje. Vsi so bili nemočni in nihče ni vedel, zakaj. In če bi bilo po volji stare grofice, bi moralo že biti konec sveta.

Loparci pa so vseskozi ohranili pridne roke in čisto, veselo srce. Lepe loparske pupe so se mlade možile in vsaka generacija je prihranila kako leto. Tako je enaintrideseti rod ravno pred letom dvatisoč in prekletstva je še pravi čas konec. Vas je začela dobivati spomin. Ljudje spet hodijo v cerkev in častijo svojega zavetnika Rufa. In nič več se ne sramujejo svojega narečja. Pripravljajo pa tudi svoj grb, ki jih spominja na veličastno preteklost in spet gradijo srečno in složno skupnost, ki je tu nekoč davno le bila.

pod črto

Zakaj Tržačani in mnogi drugi Slovenci v zamejstvu ne moremo gledati slovenske televizije?

Nekaj let je slovenski televizijski spored iz osrednje Slovenije prenašal privatni posrednik Ponteco. Frekvence, po katerih smo lahko gledali ta slovenski program, uporablja zdaj italijanska tretja mreža oziroma slovenski televizijski spored, ki ga je začel poleti oddajati Radio Trst A. Zdi se, da so italijanske oblasti s to potezo enostavno dosegle to, kar smo nekateri predvidevali: Tržačani (in ne samo oni) so izgubili ljubljanski TV spored, v zameno pa so dobili skromno slovensko TV za del tržaške in goriške pokrajine. Skratka: dve muhi na en mah v italijanski dlani.

Kar nas posebej preseneča, je očitno nezanimanje osrednje slo-

venske TV in slovenske vlade za ta problem. Osrednje Slovenije – in to ni edini primer – očitno Slovenci v “tujini” ne zanimajo. Slovenci smo relativno majhen narod. Živimo raztreseni po vseh mejnih državah, kot zdomci tudi po državah Evrope in sveta. Država, ki se ponaša s tem, da je najbolj godna za Evropo, ki gradi odseke avtocest pred določenim rokom, ki ima igralnice po vsem svojem ozemlju, najmodernejši radar na Vrhniki, ki uvaža nove in stare avtomobile, ki skratka hoče biti na vseh področjih prva na svetu – ta država ni sposobna nuditi svojim ljudem v zamejstvu slovenskega TV programa: kot da bi slovensko govorilo ne poldrugi milijon ljudi, ampak 150

milijonov. Danes, ko si že revnejše države kot je Slovenija, upajo postavljati na noge vsaj en satelitski program, se Slovenija zadovoljno spogleduje v svojih A in B kanalih, v svoji očitni kranjski samozadostnosti. Ne, to ni državotvorno.

In kar je še najbolj zaskrbljujoče, a kar gotovo ne zaskrbljuje odgovornih, je to, da pomanjkanja celostnih slovenskih programov ne pogrešajo prizadeti, Slovenci v zamejstvu. Očitno jim zadostuje italijanski program in morda tistih 20 minut dnevne slovenske TV, v kateri se lahko občudujejo. Po tej poti bomo lahko čez nekaj desetletij (bomo?) ostali imeniten folklorni privesek uspešne slovenske države v Evropi. Mar ne?

Ustavno sodišče o slovenščini

Italijansko ustavno sodišče je 29. januarja objavilo svojo letošnjo razsodbo št. 15, ki zadeva pravico pripadnikov slovenske manjšine v Furlaniji-Julijski krajini do rabe slovenščine v pravnem postopku. To je že peta manjšini naklonjena razsodba ustavnega sodišča o naših odprtih vprašanjih v zadnjih 14 letih. Obenem je to tretja razsodba, ki jo je s svojim bojem za pravice slovenščine dosegel prof. Samo Pahor. Prejšnje razsodbe so zadevale rabo slovenščine pred kazenskim sodnikom, rabo slovenščine v nekaterih posebnih civilnih postopkih, pravico do izobešanja narodne zastave in krivično razdelitev volilnih okrožij za pokrajinske volitve na Tržaškem.

Za kaj točno gre? Fašistični režim je leta 1925 s posebnimi določili formalno prepovedal rabo slovenskega oz. nemškega jezika na sodiščih v bivših avstrogrških predelih. To je potem zakonodajalec zapisal v kazenski in civilni postopnik. Za kazenski postopnik je ustavno sodišče že leta 1982 izdalo razsodbo, da smejo Slovenci uporabljati materinščino, v novem postopniku pa je to že nekaj let izrecno urejeno. Zakon o civilnem postopku iz leta 1940 pa še vedno vsebuje čl. 122, ki za celotno pravdo predpisuje rabo italijanskega jezika. Med razpravo proti prof. Samu Pahorju je tržaška pretorka dr. Fanellijska 2. marca 1995 naslovlila na ustavno sodišče zahtevo, da se izreče o skladnosti tega določila z italijansko ustavo.

Odgovor je v razsodbi 15/96, ki sta jo podpisala predsednik ustavnega sodišča prof. Mauro Ferri in poročevalec prof. Gustavo Zagrebelsky. Strogo pravno ni povsem zadovoljiv, saj sodni zbor zavrača mnenje, da je čl. 122 civilnega postopnika protiušten, vendar na 17 tiskanih straneh utemeljuje stališče, da splošno načelo o postopku v italijanščini ne izničuje temeljne pravice manjšincev, da tudi pred civilnim sodnikom uporabljajo svoj jezik oz. da so v prevodu deležni vseh aktov, ki jih zadevajo. Za ustavno sodišče je jasno, da Slovenci v Furlaniji-Julijski krajini to pravico imamo, čeprav ni izrecno zapisana. Taka razsodba pa formalno obvezuje le sodnika, ki je sprožil ustavni spor. Veliko učinkovitejša bi bila, če bi se ustavno sodišče poslužilo precej običajne, čeprav ne navadne, ustvarjalne formule, po kateri bi dejalo, da je čl. 122 protiušten *v tistem delu, ki ne predvideva možnosti pripadnikov priznanih manjšin, da se poslužujejo materinščine in so v prevodu deležni vseh aktov, ki jih zadevajo*. To bi bilo postalo pravo zakonsko določilo, del čl. 122. Vendar pa sodni zbor namiguje na možnost takega ali podobnega posega, če bi posamezni sodniki ne delili mnenja ustavnega sodišča o samoumevnosti rabe materinščine.

Razsodba je pomembna zlasti iz načelnih razlogov, saj je vsebinsko zelo bogata. Tako izpopolnjuje teorijo o *minimalni zaščiti Slovencev*. To ne pomeni, kot to nekateri napačno razlagajo, da smo Slovenci vredni le minimalne zaščite. Ker še ni celovitih zaščitnih do-

ločil, za kar ustavni sodniki ponovno kritizirajo tako državnega kot tudi deželnega zakonodajalca, skuša ustavno sodišče iz ustavne ureditve (6. člen in X. prehodna določba ustave ter 3. člen posebnega deželnega statuta) in Osimskih sporazumov izluščiti vsaj neko minimalno varstvo, ki mora vsekakor veljati, ne glede na izvršilne norme. Raba materinega jezika sodi v ta sklop, pri čemer je poznavanje ali nepoznavanje državnega jezika povsem nepomembno. Za dvojezičnost celotnega postopka, za pravico odvetnikov do rabe slovenščine ipd. pa bi bila po mnenju ustavnega sodišča potrebna izrecna zakonska določila, kot na primer veljajo na Južnem Tirolskem ali pa – z drugimi značilnostmi (ničnost postopka pri kršitvah) – v kazenskem postopku. Za Slovence torej zaenkrat še velja določilo, da je uradni jezik procesa italijanski, vendar sobiva z osebno pravico do rabe materinščine, ki pa jo morajo zainteresirani izrecno zahtevati.

Razsodba prinaša pravi slavospev načelu o manjšinskem varstvu, obsoja fašistični nacionalizem, se sklicuje na mednarodne sporazume in pribija, da sodi 6. člen ustave med nedotakljiva, vrhovna načela italijanske ustavne ureditve.

Zelo pomemben je ponovni poudarek, da so Osimski sporazumi vnesli v italijansko notranjo zakonodajo vsebino Posebnega statuta o manjšinskih pravicah, ki je bil priložen Londonskemu memorandumu iz leta 1954. Če se je dalo razpravljati o tem, kakšno notranjo veljavo ima Memorandum, ki ga Italija nikoli ni ratificirala, pravi še ustavno sodišče, po Osimu ni več dvomov. Zanimivo je, da sodni zbor v svoji utemeljitvi nato dobesedno navaja 5. člen Posebnega statuta, pri čemer meni, da govori le o rabi materinščine med sodnikom in zainteresirano stranko, medtem ko ustavno sodišče to pravico širi tudi na odnos med zainteresirano in ostalimi strankami.

V razsodbi pa so še drugi zanimivi poudarki. Vedno govori o manjšini v Furlaniji-Julijski krajini, ne le o kaki "bivši Coni A". Izrecno podčrtuje, da pravica do materinščine ne sme finančno bremeniti pripadnika manjšine. Za brezplačnost prevajanja mora poskrbeti družba, pri čemer sodni zbor glasno razmišlja o tem, da bi tehnično lahko to urejala deželna uprava, ki naj se nikar ne skriva za kako nepristojnost, češ da gre za sodne zadeve. Spet nov poziv deželi, torej, ki ji je ustavno sodišče daljnega leta 1965 prepovedalo posegati na manjšinsko področje, češ da je to pristojnost osrednjih oblasti, pozneje pa je spremenilo razlago ustave v tej točki. V skladu s tem, kar je prof. Alessandro Pizzorusso temeljito razlagal na Manjšinski konferenci v Trstu leta 1974, ustavno sodišče že vrsto let poudarja, da varstvo manjšin ni *snov*, ki bi bila v pristojnosti tega ali onega, temveč *temeljno načelo*, ki ga morajo spoštovati vse oblasti in ustanove v državi pri delu in nalogah, ki jih imajo v okviru lastnih pristojnosti.

Ivo Jevnikar

Tretja nagrada na literarnem natečaju 1995

Gluhi Bog

*mi bi radi v svet tvojih zvezd
v mir tvojih vesolij
v gibanje tvojega dejanja*

ti nas slišiš in ne rečeš besede

*ti dopustiš, da hrepenimo v neznano
da upamo in verjamemo vate
da dvomimo in se te bojimo
da te sovražimo in zanikamo*

ti se ne oglasiš

*

*Videl sem oči verujočih
videl sem oči verujočih*

*zavidal sem za veliki svet njihove
misli
razpeli so smisel dejanja v vse čase*

*globoko v sebe
globoko iz sebe so zrle
v vse
te oči verujočih*

*

*Lahko vam
kot angeli boste odfrifotali v nebo
čaka vas Bog z razprostrtimi rokami
da vas objame
in vam navije svojo muziko lepote*

Jaz pa ne verjamem v takšno prehajanje

*Nismo še pripravljene za Duha
izenačiti se morajo trpljenja ljudi
dozorevati moramo v novih preizkušnjah*

[morda v

*novih bivanjih
novih usodah*

Strah me je te dolge neznane poti

*

*Nočem biti v tebi
bodi daleč
jaz bom tu z ljudmi
in z zemljo*

*nikdar nočem biti v tebi
ker si prevelik zame ki sem ubog*

*samo slišati hočem
tvoj odmev
tvoj daljni
daljni odmev
moj Bog*

*

*Nisi iz prsti
nisi iz barv
nisi iz svetlobe*

*ti si ves duh
ki ne potrebuje podobe
nobene barve
nobene luči*

*ker duh
je več kot barva več kot luč
več kot zvok*

*duh je resnica
zvok in barva sta samo privid*

*o prividi prividi
moji dragi prividi*

*rodil si me v telesu
in dal si mi oči
ki gledajo
in uho ki sliši*

*navadil si me na zemljo
in zemlja je moja
ne tvoje nebo
ne tvoj duh*

*brez oblike
brez barve
brez zvoka*

*

*Iskal sem te
da bi šla skupaj na pot
da bi skupaj nosila svet v sebi
da bi rasla v Boga
ali pa se v grozi pred Ničem
združila
izgubljala
in dopolnila
drug drugega v drugem*

*v ognju strasti
v viharjih teles in duha
izpela najin spev
v nebo in ljudem*

*

*V čem sem jaz
v čem bom jaz?
Za kaj
za kakšno svojo igro
me potrebuje veselje
za igro iz katere ne moremo?*

*

*Bog vsak dan ubija.
Velik ubijalec je.
Težko je njegovo delo.
Pa je bil tudi Bog kdaj ubit?
Je bil tudi on mučen,
so mu izrezali oči,
so ga razpeli na natezalu,
je zgorel na grmadi?*

*On je duh.
On ne more goreti.
Je gorela vsaj njegova duša,
če mu ni moglo telo?
Je jokal,
je kričal od bolečine?*

*

*V kipeči radosti poletja
ko udarjajo valovi v bele pečine in
leži moje telo darovano soncu
sem se spomnil nate
moj vsemogočni
prekruti Bog*

*prestrašil sem se v tej uri tvoje moči
tvoje zlobe
tvojega zločinskega sadizma*

*Obljubljam
molil te bom
če potrebuješ mojo molitev
padal bom v prah na kolena
kot stare babnice v cerkvah
lizal bom tvojo svetost
vse kar hočeš
zviljal se bom pred tvojo mogočnostjo
kot črv
kot gosenica*

*samo oprusti me trpljenja
tu in v tvojem onstranstvu
ne muči me
kot mučiš že vse dolge vekove
življenja
milijarde ljudi in živali*

*prizanesi mi
prosim te
ti veliki
ti neskončno dobri
blagi
in preusmiljeni
oče naš
ki si na vekov veke
amen*

*

Če si pravi Bog, potem se ne smeš
mešati v naše dejanje! Vse moramo sami
storiti. Niti za moč v sebi, niti za
potrpljenje te ne smemo prositi, ker
to je naša naloga, da najdemo moč in
vzdržimo. Če si nas vrigel v
preizkušnjo, kako nam smeš zaradi
prošenj olajšati pot? Ti ne smeš
zaradi moje molitve spreminjati, kar
se mora zgoditi zaradi razvoja, zaradi
nuje sveta.

Tako govori moja misel, toda verjemi,
rad bi padal na kolena in te prosil.

Slab sem.

O, kako rad bi se zatekel k tebi in
iskal tvojo roko za pomoč!

*

Včasih razumem
da si moral dovoliti zlo
in da boš nekje izenačil trpljenja in
usode ljudi
njihovo pot Vate
da tvoje krivice ne bodo več krivice

Odgovora pa ni

za bitja ki jih boš umoril za vedno
za živali
ki jim nisi dal možnosti rasti vase
v Duha

In ne razumem da si dopustil cerkve in
vere

ki te ponižujejo
ki so zmaličile tvojo podobo Boga
ki so ustvarile nauk in zakone v
tvojem imenu
iz tvojih ust
nauk, ki je smešnica tebe
zločin nad svobodo človeka
ponižanje bitja

Zakonik nekega zelo bolnega boga
ki bi se moral zdraviti pri psihiatru
v imenu katerega in za katerega
so bili storjeni ostudni zločini
zaradi črk ki si jih dopustil kot
svoje
zaradi zmedenih svetih pisanj
besed in ukazov izmišljenega boga

*

In ti se nisi oglasil
nisi rekel
to nisem jaz
nisi dihnil v nas

iz vseh časov
v srce vsakega
slutnje
da si večji popolnejši pravičnejši

Pustil si vero cerkvenih mož in svetih
pisem

pustil si vse vere sveta
da so kazile tebe
da so zaradi tebe mučili ljudi
da je bilo tisoče in tisoče
bolj križanih Kristusov
kot tisti izmišljeni Kristus Bog
in da je vera v tvojem imenu
spaka vere
spaka etosa
in groteska resnice

*

Če si Bog kakršnega sem te iskal
me ne boš sodil za moje besede
za moje misli

Iskal sem te kot ljubezen
iz svoje ljubezni
ki si jo ti vsadil vame
hrepenel sem po tebi

videl pa

vsega strahotnega
brez milosti
vsega v krivici in zločinu

In če sem se upiral zločinu
mar nisem izpolnjeval tvoje volje
če si ti Bog ljubezni in ne Bog zla?

*

Ti hočeš biti ves
ti se hočeš neprestano večati in
dopolnjevati
biti neskončen
v vsem
Zgraditi vsa možna vesolja
oblikovati neskončno raznolikost
živali
ljudi
usod
dejanj
ti hočeš da bo vse
kar more biti
Hočeš biti velik
še večji
velik do brezumnosti
da te bomo ljubili
občudovali
sprejemali vase
da bomo polni tebe

Zakaj hočeš to?
Zakaj moriš za to?
Zaradi sebe?
Zaradi nas?

Da bomo mi polni tebe
ali da boš ti poln sebe?

V srečo človeka
ali v slavo svojo?

Si zblazneli megaloman
o Bog

ki sem te ljubil
ki sem te iskal?

*

Ti hočeš da bo človek tebi
[podoben
iz svoje svobode odločal
da se bomo žrtvovali
odpovedovali
z muko iskali resnico
pomagali nesrečnim
v bolečini potrdili
v bolečini živeli

Zato je krivica
da se borimo proti krivici
zato je laž
zato je prevara
zato je zlo in norost

Samo tebi je prizanešeno
tebi se ni treba dokazovati
in izpolnjevati
ker si večno enak
nespremenljiv
sam od sebe
dokončen
od vedno v vedno

Ne vem
komu se lahko zahvališ
da si edino bitje ki ne trpi
pa je vseeno popolno
neskončno
vzrok veselja
vzrok sebe
vzrok vsega
vzrok sam

*

Kaj se bo godilo z nami, ko
odrfotamo v tvoje naročje,
[kaj se
pravi biti v tvojem nebu, biti s
teboj, biti v tebi? Se zlijemo
[vate in

izgubimo sebe? Ostane še kaj od mojega
jaza, od mene? In kaj bo počel moj
jaz, da bomo bivali v Smislu? Da bo
tisto, kar bomo čutili, kar bomo
mislili, doživljali, sprejemali vase,
nosili v sebi, zares Smisel.

Bo še kakšno dejanje? Ali se vsa
naša dejanja ustavijo v mirovanje ali
samo zrenje? Vsa naša dejanja. In tudi
vsa tvoja? Bomo zrlili samo še v
preteklost tvojih in naših dejanj? Ali
pa je tvoje dejanje večno? Se celo v
tebi nadaljujejo naša dejanja, naše
usode? So sploh mogoča dejanja,
v katerih je samo sreča in mir? Dejanja
brez napetosti in bolečine?

Sprašujem po smislu, ki ni samo v tem,
da večno živimo, da je v nas sreča, da
smo potopljeni v neskončnost tvojega
duha in ljubezni – hočem, da je ta
sreča in globina življenja potrjena s
smislom.

*

S kakšno pravico si me rodil in
poslal v to dejanje zemlje, da sem se
mučil v sebi zaradi sebe, da so me
mučili drugi, da sem drugim prizadeval
bolečine, da sem se moral kesati, da
si me postavljaj pred naloge, ki jih
nisem zmožel, da si mi ti določil
zakone življenja, da bom doživel grozo
razpadanja in konca?

S kakšno pravico ustvarjaš
katerokoli bitje, katerokoli, najbolj
neznatno, če ni to bitje pristalo na
pot, ki si mu jo začrtal, če ni vedelo
za vse stiske, ki ga čakajo v bivanju
in se je bilo samo od sebe – ne iz
tvoje samohotne volje – pripravljeno
roditi, preden se je rodilo?

Ti nisi ljubezen, ti si neizmerno
nasilje. Od prvega svojega dejanja, od
rojavanja samega, od prve žive klice.

Ustvarjaj atome, igray se z
njimi, če se rad igraš kot otroci,
samo ne oživljaj jih v bivanje, če jim
nisi sposoben darovati sreče in
smisla!

*

Človek trga tvojo podobo
te je strah Bog
se bojiš sebe?

Bog
bitje brez sočutja
neskončni duh
brez ljubezni

*

Nikdar nisi pokazal svojega
[obraza

Mogoče pa sploh nimaš obraza
in nimaš besede
niti misli

Blodnja mojega norega duha si

*

To kar je rodilo zavest
neskončna narava
vsa brez zavesti

vzrok vsega brez zavesti
zavest in nezavesti
duh iz nezavesti

duh nesnov
v snovi nesnov

zareza v snov
udarec v snov
ni več duha

duh premaguje snov
duh vlada snov
v zadnji bitki
izgubi bitko

*

In ta snov, iz katere smo mi, se
je igrala ljubezen in igrala Boga.
Za kratek hip.

Že jutri se bo snov mojega telesa
strdila in zdrobila, pretočila v nove
spoje in brez mene, ki sem

[nekoč bil,
potovala v čas in večnost.

*

Bog iz sanj moje snovi
iz hrepenenja moje snovi

ali še več
mnogo več

ne samo iz sanje
ne samo iz hrepenenja

Bog
živi
resnični
in bivajoči

*

Služenje Kristusu v ubogih in bolnikih

Pogovor s slovensko misijonarko v Albaniji, usmiljenko, prim. dr. Mirjam Praprotnikovo

Prim. dr. Mirjam Praprotnikova, specialistka za pljučne bolezni, usmiljenka, je rojena 31. oktobra 1924 v Naklem. Živi in dela v Albaniji; v misijonih je od leta 1992.

Na poslana vprašanja za pogovor za slovenske zdravnike je odgovorila: "Bila sem veselo prese- nečena za tako prijazen izziv in se Vam, draga gospa kolegica, prisrčno zahvaljujem za vzpodbudo. Naj Vam Gospod vse obilno poplača!"

Prim. dr. Mirjam Praprotnik – usmiljenka.

Spoštovana gospa primarij! Leta 1972 je celovška Družba sv. Mohorja izdala roman enega najpomem- nejših slovenskih pripovednikov, ki so svoja dela objavili v emigraciji, Karla Mauserja, Razdrto gnezdo. Za skrb med boleznijo se je pisatelj v uvodu oddolžil slovenskim usmiljenkam s sledečim posvetilom:

"Kakor gnezda, prizidana bolnišnicam, so bila njih bivališča, so šumele skoz bolniške sobe in op- ravljale svojo službo sebi v posvečenje in ljudem v blagoslov. Razgnali so jih na vse vetrove. V gubah svojih kril so odnesle s seboj zadnji dih umirajočih in jok novorojenih. Naj bi ta drobna povestica, po-

svečena slovenskim usmiljenkam, bila znamenje nas vseh, da jih nismo pozabili."

Slovenci smo šele šestnajst let po pisateljevi smrti (1977) dobili prvo njegovo knjigo v domovini leta 1993 s ponatisom romana Razdrto gnezdo pri celjski Mohorjevi družbi, slovenski zdravniki pa z Vašimi odgovori, odgovori zdravnice-usmiljenke, tu- di živo pričo o poslanstvu usmiljenk doma in v sve- tu.

Vaš ustanovitelj sv. Vincencij Pavelski je sestavil za svoje sestre pravila, vendar je nasprotoval vsemu, kar bi tej novi Družbi dajalo videz samostanskega življenja. Prvič v zgodovini Bogu posvečenega življe- nja je neki ustanovitelj dosegel, da so sestre smele zaradi svojega dela iti v svet. Usmiljenke imajo:

- bolniške sobe za samostan,
- najeto stanovanje za celico,
- župnijsko cerkev za kapelo,
- mestne ulice in bolniške sobe za samostanski hodnik,
- pokorščino za klavzuro,
- božji strah za zamreženo okno,
- sveto skromnost za kopreno,
- a pri vsem tem so dolžne živeti tako krepostno, kot če bi bile v kakem samostanu naredile zaobljube (sv. Vincencij Pavelski).

Kje je začetek Vaše življenjske poti in kaj je pri- pomoglo k Vaši odločitvi za redovni in zdravniški poklic?

Začetek moje misijonske življenjske poti sega globoko v otroška leta. Petletni ukaželjni deklici Francki je mama rada brala zgodbe. Tako je pri- šla na vrsto tudi povest o flamskem misijonarju gobavcev na otoku Molokaju v Afriki, o patru Da- mijanu de Veustru, ki je bil v moje veliko veselje lansko leto prištet za svetnike. Ko je bila pretres- ljiva povest o tem junaškem možu končana, sem v svojem majhnem srcu jasno začutila: "Ko bom odrasla, bom postala redovnica in odšla h go- bavcem na Molokaj." Ta cilj je bil kot zvezda vod- nica mojega življenja trdno postavljen in se ni

nikoli zamajal. Svojo malo skrivnost sem ljubosumno hranila zase. Vsako jutro, brez ozira na vreme in letni čas, sem pohitela v župnijsko cerkev v Naklem, kjer sem doma in kjer sem po krstu postala božji otrok. Težave pa so nastopile, ko bi morala iti v gimnazijo. Moledovala sem in prosila mamo, da bi šla v gimnazijo v Kranj. Uboga mama pa je morala prošnjo odbijati še dve leti, ker smo bili zelo revna delavska družina. V meni pa je cilj žarel in volja po nadaljevanju šolanja ni popustila. Po šestem razredu osnovne šole v Naklem se je neka dobra učiteljica spomnila, da imajo sestre usmiljenke v Ljubljani zavod za deklice iz revnih družin. Res, mama se je obrnila nanje in bila sem sprejeta. Starši bi morali mesečno plačevati sto dinarjev, a žal tega niso zmogli. Kot dobra učenka v klasični gimnaziji v Ljubljani pa sem pomagala deklicam, ki so se težko učile. Zato so me sestre usmiljenke sprejele brezplačno. V meni je dozorel sklep, da postanem usmiljenka, čeprav tega nisem nikomur razodela.

Vojni čas mi je prekinil šolanje za štiri leta. Po vojni sem napravila še višje razrede klasične gimnazije. Mislila sem takoj pristopiti k usmiljenkam. Vpisala sem se na Medicinsko fakulteto v Ljubljani, ker so bile usmiljenke 8. marca 1948 izgnane iz Slovenije in je bilo sprejemanje deklet za vstop k redovnicam prepovedano tudi v osrednji hiši jugoslovanske province usmiljenih sester v Beogradu. Menila sem, da mi bo znanje iz medicine pri gobavcih več koristilo kot znanje latinščine in grščine, ki sem ju imela zelo rada. Po čudovitih okoliščinah, bolje rečeno po dobroti roki Previdnosti, sem leta 1952 končala študij medicine.

Kje so postaje Vašega zdravniškega delovanja?

Z namenom, da bi se čimveč naučila, kajti cilj sem imela vedno pred očmi, sem stažirala v perifernih bolnišnicah. Lepi spomini me vežejo na tako preživeli čas v bolnišnici Novo mesto, Ptuj in Ljubljana (otroške bolezni). Kot zdravnica splošne prakse sem se zaposlila v Središču ob Dravi. Ta leta so nepozabna. Takrat sem postavljala praktične temelje svojemu teoretičnemu znanju. In končno je posijalo sonce s polno svetlobo v moje življenje. Usmiljenke so lahko ponovno sprejemale za duhovne poklice. Tako sem se leta 1960 poslovila od dragega Središča ob Dravi in vstopila k sestram usmiljenkam v Beogradu, kjer sem postala leta 1961 usmiljenka.

Na mojo prošnjo, da me pošljejo v misijone, so predstojniki menili, da jih imamo tudi na Kosovu. Tako sem se leta 1963 zaposlila v veliki bolnišnici za pljučne bolezni v Peći. Specializacija iz pljučnih bolezni pa sem opravila v Beogradu. Če bi popisala svoje tridesetletno delovanje

Prim. dr. Mirjam Praprotnik – usmiljenka z bolnikom v skrajni revščini v zatohli sobici.

in bogata doživetja zdravnice-usmiljenke v Peći, bi nastala debela knjiga. Leta 1991 sem se upokojila in prišla v Slovenijo. Čutila sem se zdrava in sposobna za opravljanje zdravniškega poklica. Takrat je v Albaniji po polstoletnem enoumju zacvetela "pomlad". Ko so predstojniki vprašali sestre, če bi želela katera oditi v misijone v Albanijo, sem se prijavila z vsem srcem. Tako se je leta 1992 vsaj deloma uresničila moja želja iz otroštva. V Draču, albanskem pristaniškem mestu, sem stopila na misijonska tla dežele, ki je na nam nerazumljiv način tako zelo uničena.

Kaj bi povedali slovenskim zdravnikom o bolnikih in organizaciji zdravstva v Albaniji?

Bolniki so povsod zelo hvaležni. Vendar so za razliko od Kosovega, kjer zdravniku brezpogojno zaupajo, albanski bolniki nezaupljivi. Kako natančno pregledujejo npr. zdravila, če je rok trajanja še veljaven ali ne. Imam občutek, da je v njih še vedno tisti strah, ki jim ga je vcepil prejšnji režim. Namreč, da so samo Albanci dobri in pošteni, vsi drugi pa so njihovi sovražniki. Bili so popolnoma odrezani od vsega sveta. Novice so dobivali izključno samo iz Tirane, prikrojene za tedanji politični režim.

Organizacija zdravstva v Albaniji je še vedno v povojih. V Tirani je nekaj klinik, ki so jih usposobili

tuji dobrotniki. Vendar na splošno ni mogoče govoriti o organizaciji zdravstva, kakršnega smo vajeni v Evropi. Najraje bi povabila: "Pridite in pogledite!"

Nam lahko zaupate Vaš dnevni red?

Vstajam ob pol petih zjutraj. Ob petih namreč dobimo vodo za eno uro. Da, po celi državi imamo vodo eno uro, morda kdaj še popoldne pol ure. Zgodi se tudi, da je kdaj ni. Tako vsako jutro občutim dar in bogastvo vode.

Nato imam srečanje s sosestrama in srečanje z Bogom v molitvi in premišljevanju. To je poleg telesne hrane najvažnejše duhovno okrepčilo. Brez tega ne bi mogla vztrajati v veselem darovanju sebe vsem, ki bodo tisti dan pred nami in potrkali na vrata stanovanja in naših src. Dve leti sem hodila v bližnjo polikliniko, kjer sem v nekem prostoru, ki naj bi bil ambulanta, pregledovala predvsem pljučne bolnike. Zdravila, ki jih vsa leta sprejemam po dobrotnikih iz domovine, Nemčije, Italije, predvsem pa iz Avstrije, moram nositi vsako jutro v ambulanto, po delu pa domov, ker nimam omare, kjer bi jih lahko zaklenila. Tu je sedaj precej zdravnikov in medicinskih sester, zato lahko sedaj ostajam dopoldne doma. K meni prihajajo revni bolniki po zdravila. Tu se pogovorim z bolnikom in ga poslušam, če mi želi zaupati svojo preteklost. Toliko časa že poslušam tragične zgodbe preteklega polstoletnega obdobja in znova se sprašujem, kako so mogli preživeti. Človek je trši kot kamen. Kako močno je vcepljena v človeka volja do življenja. Mar ni že to dokaz za obstoj Boga?

Popoldne, po srečanju s sosestrama, po kosilu, obiskujem težke bolnike, ki čakajo doma na srečanje z Bogom. Posebno so mi pri srcu bolniki z rakom na pljučih. Spremljam jih kot na Kosovu tudi tu, nje in njihove svojce, na težki poti poslavljanja. Na ta način postanem njihov družinski član. Hvaležnost bolnikov in svojcev je nepopisna. Ob takih izkustvih pa sama vedno globlje doživljam resnico: "Kjer je trpljenje, tam je Bog. Tam postaja vse rodovitno za večno srečo, za življenje onstran smrti."

Dnevi se hitro nagibajo k večeru in sonce se dan za dnem utaplja v morju. Večkrat pa še pridejo pozno v noč trkat na naša vrata in prosit za nujna zdravila.

Zvečer rada berem in pišem. Moj konjiček je gotovo korespondenca.

Kako ste povezani s Slovenijo?

Z matično domovino, z biserom našega planeta, sem močno povezana ne le po številnem dopisovanju, ampak predvsem in najmočneje po molitvi. V vse svoje pogovore z Bogom vklepam

Prim. dr. Mirjam Praprotnik deli zdravila ubogim v Albaniji.

našo mlado državo z željo, da bi ohranila vero očetov, ljubezen naših mater do otrok in zvestobo Bogu ter narodu.

Kako ste sprejeli osamosvojitve in kje?

Z velikim veseljem. Tega pa nisem smela pokazati, ker sem bila takrat še v Peči na Kosovu. Skoraj nisem mogla verjeti v resničnost te velike novice.

Slovenski misijonar v Ruandi, Danilo Lisjak, je v knjigi "Ruanda, črna vest človeštva" povedal: "Misijonarji so svojevrstna armada. Ta armada spreminja načrte tistim, ki hočejo biti mogotci tega sveta." Kaj bi izbrali, če bi še enkrat izbirali poklic?

Ko bi še enkrat izbirala poklic, ko bi ga izbirala še tisočkrat in milijonkrat, bi vedno izbrala poklic zdravnice-redovnice in to usmiljenke. Naše glavno pravilo je: "Vsa darovana Bogu za služenje Kristusu v ubogih in bolnikih!"

Spoštovana gospa primarij! V pismu omenjate, da ste poznali dve od štirih mojih tet-usmiljenk, ki so delale kot bolniške sestre v slovenskih bolnišnicah, dve pa po letu 1948 pri bolnikih v Srbiji. V otroštvu sva s sestro večkrat poskušali tetino zanimivo belo pokrivalo, shranjeno v naši omari po prisilni odložitvi. Pri teti usmiljenki sem se v zimskih večerih ob poslušanju zgodb iz bolnišnice navdihovala za svoje prihodnje delo z bolniki. Zato naj bo najin pogovor posvečen slovenski misijonarki, zdravnici-usmiljenki, znamenje, da jih nismo pozabili.

In nazadnje še: "Kaj bi voščili slovenskim zdravnikom in ostalim bralcem ob novem letu?"

Vsem, ki boste brali te vrstice, poklanjam z njimi drobec pestrega življenja iz mojih treh aktivnih poklicev: "Mir Novorojenega naj Vas spremlja na vseh poteh in pri vseh odločitvah skozi leto 1996."

Tudi Vam, sosestrama in bolnikom na albanskih misijonskih poljanah mir svete noči in zdravja polno novo leto.

Mag. Karolina Godina, dr. med.

Zelena potica

Bruna Pertot

Bolj kot jo tolčeš, boljša je. Kaj je to? Potica! Potica za negotove februarске dni, ko je lahko tu in tam že kakšna blazina trobentic ali pa še vse zimsko in vkleščeno v led in se vprašuješ: kdaj? Lahko so pustni kraji še pred nami ali pa že davno pozabljeni – ali pa jih sploh ni bilo in jih ne bo.

Tudi tisto zeleno moraš tolči, kar se le da, kakor vsako pravo potico. Če je roka bolj šibka, nam danes priskoči na pomoč mešalec. Kaj pravzaprav stepamo? Štirideset dekagramov bele pšenične moke, presejane, da se prepoji s kisikom in da ne bo presenečenj, ko bomo rezali in nosili k ustom, sedem dekagramov najboljšega in na toplem zmešanega masla, štiri žlice sladkorja, približno osminko mleka, dva rumenjaka in eno celo jajce, pobrano na kakšnem domačem dvorišču, zribano lupino ene polovice neškropljene limone, vzhajan kvas (po prepričanju in navadah) in sol, po potrebi: brez nje ni življenja, ni pravega okusa, ni nič; z njeno pomočjo zmoremo odkrivati okuse, ona jim daje pravo podobo, jih krepi in slabi, odloča o končnem uspehu ali neuspehu.

Če je toplota v kuhinji primerna, se bodo kvasovke začele bliskovito množiti in testo se bo napenjalo v velikih in malih mehurčkih, kot da bi dihalo, tako da bomo primorani postaviti ga na toplo in ga pokriti, naj si le oddahne in se spočije. Mi pa ne.

Zmeščati in zmešati moramo šest dekagramov masla s petnajstimi dekagrami sladkorja in dvema rumenjaka v lepo gladko kremasto peno, ki ji dodamo štirideset dekagramov ne premokre in skozi sito pretlačene skute in preostalo polovico zribane limone, olupka, kako pa! Vse to lepo zeleno obarvamo. Ne s kakšnim kemičnim barvilom. Ne ne. Obarvamo ga s tremi bogatimi pestmi posušenega in v nepredroben prah zmletega pehtrana. Ah, pehtran! Šele ko je suh, zadiši na vso moč. Tako, zdaj je skuta zelena; lahko dodamo še nekoliko zelišča in venomer pokušavamo. Še malo? Zakaj pa ne, če nam je tako všeč! Tudi s sladkorjem si moramo privoščiti vso prostost in zmanjšati in povečati nakazano količino, a ne preveč. Kje pa so rozine? Lepo očiščene in obilno oprane in posušene, da ne bodo škripale! In nazadnje v trd, pa zares nadvse trd sneg stopenih beljakov: previdno... ne tako! Takoo: počasi, počasi, po žlicah, ne ne, ne mešamo, samo tega nikar, nismo energični, ne sme se nam muditi; z le-

Pehtran.

seno lopatico samo dvigamo od spodaj navzgor, da se beljakovi mehurčki ne razderejo.

Kako je rekla gospa Marija? Da ni za začetnike? Je je. Vsakdo je na začetku začetnik.

Testo, ki je balonasto nabreklo, potrepljamo, ga z žlico razpihnemo in zvrnemo na prtič posejan z moko: vsaj malo ga popestujmo – testo je živo in zato občutljivo na dotike toplih rok. Nato ga zvaljamo na pol centimetra debelo plahtico in namažemo nadev – počasi: gor, dol, levo, desno, sem in tja, enakomerno; s pomočjo prtiča pričnemo potico zavijati, odvečno moko pa odstranjujemo s čopičem (s tistim kuharskim, seveda). Pika. Kako ga bomo zvrnili iz prtiča v namazan in z moko posut pekač, je odvisno od naše spretnosti in sreče.

Potico postavimo na toplo, tudi pogrniti jo moramo, da se ne prehladi: boji se preprihov in odpiranja vrat, lahko prične kihati, se sesede, postane packasta in bledična: kakšna škoda! Kdo bi jo pogledal?

Če pa gre vse po sreči in je nismo pozabili zaznamovati s trikratnim “sveti križ božji”, ko je narasla kot polna luna, lezla v peč, bo naše veselje doseglo višek.

Okus? Ne da se primerjati prav nobenemu drugemu: po pehtranu in po ničemer drugem.

“Artemisia dracunculus”, pehtran ali estragon, italijansko “dragoncello”, ima prastare korenine v Sibiriji, od koder se je v davnnini selil dalje vse do Sredozemlja. Francozi so nori na to zelišče, ki je pri nas bolj malo znano; vendar ga tu in tam le zasledimo na kakšnem vrtu, kjer ljubeča roka bdi nad njim in ga spoštljivo nabira za aromatični kis ali posebne omake.

Ne vemo, kje in komu je prišel navdih, da ga je prvič stlačil v potico. Zaslužil bi si nagrado “zlate potice”, lahko pa tudi zaslužila, saj je to najbrž bila slovenska gospodinja, če pomislimo na dejstvo, da je ta nenavadna slaščica razširjena skoraj povsod na Slovenskem.

Zaskrbljujoče je le eno: pehtran z vsemi tistimi svojimi grenčinami, čreslovinami in kislinami zbuja tek, prav kakor vsi pelini (artemisiae), ki so njegova zelena in dehteča družina. Le on, pehtran, je med vsemi najplemenitejši in se mu smemo približati povsem mirni in brez strahu, česar o njegovih številnih bratrancih ne bi mogli reči: nevarni so in postanejo krotki in koristni samo v večji roki.

Kje pa najti nekaj pesti dobrega in ne prestarega pehtrana? Morda pri kakšnem poštenem in dobro založenem zeliščarju.

“Artemisia dracunculus”! – Pehtran! Kako lepo ime! Nekoč so mu pripisovali čudežno moč.

Milena Merlak Detela

Vse dobro izhaja iz božje roke

*Čutim,
kako me okoli ramen
objema skrivnostna božja roka,
kadar se bojim
pritisniti na stikalo
v nepospravljenem prostoru
moje vesti.*

*Nisem še
dovolj pripravljena
na zadnji odhod,
na usodepolni razgovor
z BOGOM, pravičnim sodnikom;
raje gledam v nebo,
stopam po poteh sonca in meseca,
raje iščem zvezde pod oblaki,
trepečem z vsako,
ki se utrne.*

*Občudujem in ljubim ga,
STVARNIKA zemlje in vsega vesoljstva,
zahvaljujem se mu,
ker vnaša v nered in nemir svetá
red, ljubezen in mir srcá.*

Restavriranje župnijskih matičnih knjig

Pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani so v teku popravila župnijskih matičnih knjig z Opčin. Za restavriranje smo se na Župnijskem pastoralnem svetu odločili takoj po razstavi omenjenih knjig, ki je bila marca leta 1994 v prostorih openske banke.

Obiskovalci, župljani in drugi so si bili edini v mnenju, da je velika škoda, če bi te matične knjige še naprej razpadale, gnile in šle v prah. Obe vojni ter druge nezgode so knjige res močno prizadele.

Treba je bilo torej nujno začeti z njihovim popravilom.

V ta namen smo iskali primerne strokovnjake. V okviru naše škofije jih nismo dobili. Kot se boste gotovo spomnili, se je otvoritve naše razstave udeležil tudi škof Bellomi in se prav tako zavzel za njih restavriranje.

Pot na NUK v Ljubljani, restavratorski oddelek, nam je utrla najprej naša domačinka g. Anica Kalc-Hafner, potem dr. Peter Vencelj in dr. Rudi Merljak iz Urada za Slovence po svetu. Lansko zimo smo se podali v Ljubljano, kjer smo se, na naše veliko zadovoljstvo, zmenili, da nam bodo v doglednem času knjige restavrirali, vsaj tiste najbolj potrebne. Gre za vsaj 20 knjig, ki bodo morale pod večšo roko strokovnjakov in raznih najbolj modernih strojev.

Ne morete si predstavljati, s kakšnim veseljem sva 4. decembra lani z Berto Vremec prevzela v Ljubljani prvi dve knjigi, zares strokovno popravljene.

Ker gre za popravilo skupno kar 20 knjig, si lahko zamislite, kakšnim stroškom gre naproti naša župnija, pa prav sedaj, ko je že toliko stroškov z drugimi stvarmi, npr. z orglami, zvonovi.

Toda popravila naših župnijskih matičnih knjig nikakor ne moremo odlašati. Preveč važne so za našo opensko, pa sploh tržaško zgodovino.

Nekaj bo skupnim stroškom priskočila na pomoč slovenska vlada, nekaj naša Zadružna kraška banka, vsaj upamo, da bo tako. Nekaj pa boste seveda morali vsi priskočiti na pomoč, saj nam je ohranitev naših knjig vsem zares pri srcu.

Dr. Drago Štoka
Arhivar župnije Opčine
v župnijskem listu Zvon

Kaj si je Edvard Kocbek (še kot član Prezidija LR Slovenije) zapisal med drugim v svoj dnevnik leta 1948

7. marca: Današnji komunistični totalitarizem je hujši od fašističnega, ker je zakritejši in kompliciranější. Razvija vedno večjo formalnost v mišljenju in ravnanju, to se pravi, na eni strani silo in nasilje, na drugi pa relativizem, indiferenco in praznoto...

11. maja: v "Ljudski pravici" od 9. maja berem v Malih oglasih čuden preklic. Neki referent za preskrbo iz Mozirja preklicuje cerkveni krst nad svojim sinom, ki ga je oskrbela njegova žena, otrokova mati. Obenem preklicuje oba krstna botra...

9. avgusta: Politično razpoloženje je zdaj že več kot krhko, ljudje so politično brezbožneži, nimajo niti mrvice vere v novo državo in novi red. Neprijazno gledajo na vse, na novi združni dom, na ljudski odbor in miličnike, na učitelje, na vse, kar diši po oblasti...

12. avgusta: Preplašila naju je ugotovitev, da je Slovenija tako gospodarsko izkoriščana kakor še nikoli doslej: les, davki, prehrana, izguba delovne in strokovne sile...

14. avgusta: Zaradi totalitarizma je na vzhodu svoboda popolnoma eliminirana, na zahodu svoboda ni le formalna ter zaradi tega dopušča pojave osebne naprednosti...

16. avgusta: Kako je pošastno formalno vse, kar počenjam. Sprejemam žene na smrt obsojenih mož, stiske roke maršala, generalov in ministrov, v sebi pa izgubljam svobodnega človeka, zgubljam polnega in angažiranega človeka...

19. novembra: Kakšna črna žalost, ko pomislim, s kakšnimi krščanskimi socialisti sem bil v partizanih obdan: Fajfar, Breclj, Brejc, tudi Zemljak, in nazadnje duhovnik Mikuž. Kar zona me strese, ko nazaj gledam na moralno negativnost, ki so jo vsi ti izražali. Čudim se samemu sebi, da sem zdržal, da se nisem nalezal teme, pijanosti in nezdrave ambicioznosti, ki se je vseh po vrsti vrtoglavo prijala...

2. decembra: Ko sem začel listati po Djilasovih člankih, ki so izšli tudi v slovenskem prevodu, sem slučajno odprl stran 30, kjer v hipernavdušenem članku o Stalinu berem take stavke: "Brez Stalina bi sonce mračno svetilo... Stalin je najpopularnejši človek... Vse ve in vidi, njemu nič človeškega ni tuje... V ljubezni do njega postajajo mali ljudje veliki, večni, postajajo del nesmrtnega Stalina, Lenina naših dni..."

4. decembra: Breclj in Vidmar sta pokazala svojo grdo, resnično grdo notranjost. Te besede napišem pre-

tehtano, premišljeno. Nikoli več ne bom mogel do nobenega izmed njiju obnoviti prisrčnih čustev. Breclj bi zatajil vse na svetu, če bi to bilo politično koristno. Vidmar pa bo vedno igral servilno igro z makiavelistično prefinjenostjo...

8. decembra: Današnji osmi december je izgubil vse poteze nekdanjega Marijinega praznika, ki me nanj veže toliko spominov...

Istega dne: Razlikujem med Kardeljem in Kidričem tako, da mi je Kidrič kot Slovenec bližji od Kardelja. Kardelj mnoge ljudi med nami blefira s svojo navidezno razsodnostjo. Mislim, da je Kardelj nezdravejši in strastnejši fantast od Kidriča, poleg tega pa Kardelj izživlja negativne poteze proletarca. O Kardelju znajo povedati vplivni slovenski partijci, da naravnost strastno vpliva na sociološko in kulturno nivelizacijo Slovenije (...) Kardelja se kratko in malo bolj bojim od Kidriča...

9. decembra: Če bi se izvršila kolektivizacija slovenske kmečke zemlje, se s tem storijo sunki proti naravi človeka in naroda... Partija napada in vznemirja kmeta samo zato, ker je po svojem bistvu antimaterialističen...

13. decembra: Na Primorskem je Tito nekje na polju dal ustaviti avto in vprašal staro žensko, kako ji gre. "Tako slabo, kakor še nikoli v življenju," je odgovorila ženica, ki Tita ni prepoznala. –

17. decembra: Razpoloženje mi ni moglo prikriti žalosti, ki vlada med ljudmi, nimajo hrane, obutve, obleke, nimajo občutka polnosti, pravilnosti, nimajo občutka zadostnosti. Nikjer veselja, razen v površnem delu mladine...

Istega dne: Danes je bila navadna seja predsedstva Prezidija...

Ob tej priliki se je začel razgovor o gospodarskih in političnih težavah. Kavčič je izjavil, da se prav bitka z njimi (t.j. kmeti) šele začinja in da bodo najdlje v dveh letih popolnoma strti... Nadaljni razgovor pa je bil bolj odkrit in žalosten: vsi skupaj smo ugotovili, da je Slovenija med vsemi republikami verjetno najslabša v političnem in gospodarskem pogledu (...) Kardelj, Kidrič, Leskošek nas ne zagovarjajo dovolj, ker se nočejo izročiti sumu, da so lokalni patriotje...

18. decembra: Pleterski prior mi je na obisku razodel, da je zakon o podržavljenju poslopij in hiš imel tako daljnosežne posledice, da bi redu odvzel tudi pleterski samostan... Ob tej novici, ki je zanjo v Sloveniji vedelo le nekaj ljudi, me je streslo in globoko sem se zamislil, kajti to dejanje, ki je zaenkrat pač le odloženo, je noro,

⇒

La Fenice v plamenih

Drago Štoka

Pogovor z Adijem Danevom

Adi Danev-Danieli je po rodu s Proseka. Tu se je rodil leta 1933; obiskoval in maturiral na slovenski realni gimnaziji, nato diplomiral z odliko na konservatoriju Tartini v kompoziciji in klavirju. Takoj se je zaposlil kot korepetitor v tržaškem Verdiju, nato v La Fenice v Benetkah, v Regio in v Turinu. V naslednjih letih ga je umetniška pot peljala v Kairo, Sofijo, Frankfurt, Palermo, Pariz in v Rio de Janeiro.

Leta 1966 so ga imenovali za glavnega zborovodjo v tržaškem gledališču Verdi in leta 1968 v San Franciscu v Kaliforniji, kjer je bil dve leti.

V naslednjih letih je poučeval na konservatoriju Tartini v Trstu in sprejel tudi odgovornost podravnatelja.

Leta 1975 je bil imenovan za glavnega zborovodjo v La Fenice, kjer je ostal do leta 1986, ko je sprejel mesto glavnega zborovodje v Areni v Veroni. Tu je vodil zbor celih osem let, do upokojitve.

Adi Danev-Danieli je bil torej v benekem gledališču La Fenice skoro 20 opernih sezon. Ob požaru, ki je uničil to znamenito operno gledališče, sem se z njim pogovoril in mu postavil nekaj vprašanj, na katera je proseški rojak rad odgovoril.

Koliko let ste sodelovali v La Fenice in kako ste sploh prišli v to svetovno znano umetniško hišo?

V raznih presledkih sem v La Fenice deloval skoraj 20 let, od teh enajst let kot glavni zborovodja. Kot korepetitor sem v La Fenice deloval v začetnih letih, nato sem zmagal na mednarodnem natečaju za mesto zborovodja.

Požar, ki je uničil La Fenice je prizadel Benetke, Italijo in ves svet. Vas je seveda tudi prizadelo? ➔

↳ blazno, popolnoma nepolitično dejanje, najmanj pa gospodarsko. Govorila sva o položaju in osnovni problem sodobnosti mi je izrazil tako enostavno, preprosto, ganljivo, da ves dan ne najdem miru: *čisto nezavedno, skoraj že paralizirani prihajamo v tisto fazo razvoja, ko se komaj zavedamo, da so za nekomuniste izginili že vsi pogoji za sodelovanje s komunisti...* Kakor da bi udarila strela vame, sem prvič jarko videl nagoto svojega položaja: moje sodelovanje je le še karikatura sodelovanja, moje sodelovanje je nepoštena ujetost, je sramotna sužnost...

Istega dne: Okrog rabsodb in aretacij se krade, ropa, ponareja, izmišljuje, načrtno in zavestno sumi brez razloga. Sodišče je postalo zgolj instrument političnega pritiska. To izrabljanje je doseglo infamno stopnjo.

Istega dne: P. mi je govoril o mladih intelektualcih, ki so bili pred vojno stražarji, ultraklerikalci, podpisniki in udeleženci Zimske pomoči, zdaj so ultrapartijci, komunisti non plus ultra. Režim se nanje vedno bolj na-

slanja, izkazuje jim zaupanje, nalaga jim odgovornost in jih zavestno kvari. Eden med takimi rafiniranimi tipi je pred vojno pisal negativno, naravnost denunciantsko oceno "Tujega deteta" v Straži v viharju, zdaj denuncira kolege, ki niso partijci...

21. decembra: Ljudje so tako utrujeni, lačni, razdraženi, prevarani v svojih željah, potrebah in pričakovanjih, da so prišli do tiste duševne razdrobljenosti, ko si želijo le še nečesa katastrofalnega. Vedno več novih želja po vojni se izraža po vlakih, v krogih in doma med štirimi stenami. Vedno bolj si želijo okupacijo po zaveznikih. Vedno bolj si želijo povratka belih in obračuna s potentnimi politikami na spodnjem terenu...

24. decembra: Na Jesenicah se je zgodil incident: na zadnji konferenci so poklicali delavce v direktorjevo pisarno in jim rekli, da se morajo sezuti. To je vplivalo porazno na delavce, ki so poprej hodili k Nothu v delavskih dresih...

(Iz dnevnika, ki je pravkar izšel v knjigi)

Alojs Rebula

Terujem

Z Niceje, bogate na cipresah, tam ob Pontu Evksinu, ob Črnem morju, se je vzdignil glas koncila v stari grščini in potem se je ista veroizpoved izpopolnjena razdonela iz cesarskega Konstantinopla, kakor oblak golobov čez grebene stoletij se je potem prevedena v latinščino pognala do Ciril-Methodovega razvodja in se potem vsidrala med naše laze in naše vinograde, med naša leščevja in naše smreke, nicejsko-konstantinopelsko-slovenska.

Edinole temu glasu sem prisluhnil, ko sem pisal te vrstice, navpičnemu od gotike in rdečemu od baroka, s priprtimi očmi sem zlogoval za njim besedo za besedo z ušesom na zemlji med Nicejo in Ljubljano, skoraj loveč se z jezikom med dvema tisočletjema med staro grščino in slovenščino 1975, brez kakršnekoli izvirnosti, razen če je kaj izvirnega pri tem, da se ti Credo zaplete med veje in med oblake.

Glejte, bratje, v kaj vse bi lahko verjel! Lahko bi na primer verjel v vsemogočno Temo, stvarnico vsega, v gluho Protoplazmo na začetku, v materno Praslepoto, nosečo od Niča, V Urana in Hronosa in Zeusa bi lahko verjel, v začetno eksplozijo iz naročja norega Slučaja za neko prikazensko prihodnost iz organske kemije, za neko usodo iz atomskih vrtinčenj, podečih se čez izžgane puščave Nesmisla.

Vidite, v takšno teogonijo Niča bi lahko verjel in se prepoznal kot sin tega Niča in škrtajoč z zobmi molil s Hemingwayevim junakom: Oče nič, ki si v niču, pridi k nam tvoj nič.

Pa mi je po nedoumljivem daru dano, da morem z vami verjeti ne v Kaos ne v Slučaj ne v Materijo, mater Erinij, ampak v Očeta,

v neki neskončno mili Ti na dnu vseh svetlobnih let in vseh slutenj,

v tisto kozmično družinskost, ki jo daje le Oče, v tisto medbitno nežnost, ki jo izžareva le Oče,

tako da morem reči z vami iz noči vere v sinovskem tikanju: Oče naš, ki si v nebesih, pridi k nam tvoje kraljestvo.

Vidite, lahko bi tudi verjel v Pranežnost, ampak medlečo v neki svoji večni impotenci,

tako pa mi je dano, da z vami verujem v Praaktivnost, ki je ustvarila nebo in zemljo,

ne samo slavo gozdov in oblakov in voda in zvezd, kar pijejo naši čuti med dnevom in nočjo skozi epopeje letnih časov,

ampak tudi kar izortajo iz brezen nevidnega naši mikroskopi in naši teleskopi na neznanskem loku med atomi in supernovami.

Še več, z vami vred verujem v Pradomišljijo, ki je priklicala v nepredstavljivo razkošnost bivanja neko drugo vesolje zunaj dojemljivosti naših aparatov,

cekine, ki jih oko še ni videlo, in glasbe, ki jih uho še ni slišalo, in ekstaze, ki jih srce človeka še ni okusilo,

vse to obljudeno ne s sencami, ampak z bliski Praluči, z angeli in nadangeli, s prestoli in gospostvi.

Lahko bi verjel v Sina, ki ne bi bil Bog od Boga, ampak tema od teme, mit od mita, nič od nič.

Pa mi je dano z vami verjeti v Luč od Luči, v Ljubezen od Ljubezni, v Slavo od Slave,

ne v metaforo ali simbol, ampak v ime in v usodo vesolja, v Jezusa Kristusa, Gospoda našega,

rojeneda, ne ustvarjenega, enega bistva z Očetom, po katerem je bilo vse ustvarjeno,

po katerem se je tudi tale naša zemlja vtirila za svojo medzvezdno avanturo, zazelenela v drevesa in se razsvetlila v vode.

Vidite: lahko bi tudi verjel v Boga, ampak po Epikurovo, brezbriznega v svoji božanski osami, gluhega za šum naših vetrov in za odmev naših krikov,

gluhega za slapove krvi in solza, v katere se je razšumela zemlja, gluhega za naš izziv zvezdam: Zakaj ste nas rodile?

Pa mi je dano z vami verjeti nekaj fantastičnega: da je tisti Prazacetek oblekel naše meso in postal človek,

ne iz kozmičnega turizma ne iz večnostnega dolgčasa ne iz planetarnega športa,

ampak ker so v njegovih žilah naprej šumele vse štiri reke izgubljenega Edena

in ker ni prenesel, da bi zavladata smrt nad človekom in nad njegovim zelenosinjim planetom.

Zato je postal človek, ne teorija, ne program, ampak človek, Semit, rojen po Svetem Duhu iz deklice, device, ki je bila Judinja in ji je bilo ime Marija,

pravi človek, človek-moški, vse to, kar je moški, kroni obtok in dihanje pljuč, svetel korak sredi žit in sredi oljk,

navdušenje nad pticami neba in nad lilijami na polju, prepustitev ženskemu maziljenju, trudnost in smrtna žalost,

človek kot mi, ki se mu roke domačnostno premikajo med ozvezdji naših ur, med vesli in med košarami, med smokvami in ribami, med kruhom in vinom.

Lahko bi o njem domneval, ko ne bi vedel kaj več, da je bil na primer najprej oklican za kralja province Judeje in potem za rimskega cesarja namesto senilno ponorelega Tiberija.

Pa mi je dano verjeti, da ni imel kamna, kamor bi položil glavo, da je bil krotak in iz srca ponižen, da je zdravil bolne in nasičeval lačne

in da je bil tridesetleten pod eno od političnih ničel svojega časa, Poncijem Pilatom, razpet na križ med dvema roparjema in bil v grob položen.

*Vidite, lahko bi verjel, da je potlej mrtev tudi sam nastopil
pot vsega organskega na zemlji,
pot hrastov, ko se zgrudijo v globače, in pot človeka, ko ga
položijo v naročje prsti.*

*Toda kaj mi je dano z vami verjeti, bratje! Nekaj večjega kot
to, da smo odkrili penicilin in da smo stopili na Luno.*

*To mi je dano verjeti z vami: da se je tretji dan hrib razpočil
od neznanske eksplozije*

*in da je zemlja od nje vzplala od nore mladosti z vsemi svoji-
mi pogorji in oceani, da je prvorojenec novega stvarstva vstal od
mrtvih v slavi poveljane biologije in v nebesa šel.*

*In lahko bi verjel, da mu je bilo trideset let dovolj tu doli, da
se je do kraja najedel naše resnicoljubnosti in naše pravičnosti,
da je potem zaloputnil za sabo vrata neskončnosti in si rekel:
»Pozabimo, da so bili ustvarjeni po naši podobi!«*

*Pa mi je dano z vami verjeti, da se ni kot komet, ki potegne
svoj rep v daljave, za večno izgubil v slavo Očetovo,
ampak mi je nasprotno dano verjeti, da ga bo neskončnost
vrnila in da spet pride.*

*Ne kot človek, ki se da zasramovati od farizejev in križati v
nekem predmestju od rimske desetnije,*

*ne več kot predmet političnih pročelij, diplomatskih mani-
pulacij in intelektualnih ironij,*

*ampak kot kozmična vihra in neustavljivo prodor in uniču-
joč sijaj,*

*kot sodnik, ki pride soditi žive in mrtve, vsakega ne toliko po
tem, kar je bil in kar je naredil, ampak po tem, kar je hotel biti
in kar je hotel narediti.*

*Kot milijarda tankov in kot pomladni oblak, kot milijarda
bombnikov in kot podvečerna sapa: tako se bo pokazalo njegovo
znamenje in jokali se bodo vsi narodi zemlje.*

*Takšen pride, v vihri vsemogočnosti, s kretnjo vladarja, ka-
terega kraljestvu ne bo konca.*

*Zakaj takrat bo položil pred svoje noge zadnjega sovražnika,
smrt, in odtlej bo vse, kar bo, brez konca,*

*brez konca na neki nepredstavljeni novi zemlji v novih letnih
časih in v novih gozdovih, šumečih od voda večnosti,*

v novi politiki, v novem jusu in novi fiziki, v jutrih od nekega novega nebesnega telesa, od samega sonca Pravice.

O, in v kaj bi lahko verjel, bratje, namesto v Svetega Duha, ki ga z Očetom molimo in slavimo!

Lahko bi na primer verjel v hegelianstvo in psihoanalizo, v informatiko in kibernetiko,

lahko bi s Sartrom in Jonescom otipaval vse ledene pregibe na kadavru Niča

in napojen z izpušnimi plini poslušal šklepetanje računalnikov tja v stekleno danjenje tretjega tisočletja.

Pa mi je dano z vami verjeti v Svetega Duha, Gospoda, ki oživilja, ki ne izhaja iz Hegla in iz Freuda, ampak iz Očeta in Sina,

v Duha, ki je tolažba žalostnih in svežost trudnih, luč src in oče ubogih.

Ki skozi stoletja ni molčal, ampak je govoril po prerokih, ne samo po Izaiju in Jeremiju in Ezekielu in Danijelu,

ampak tudi po vseh dvanajstih malih prerokih, po Baruhu in Amosu, po Ozeju in Miheju, po Joelu in Abdiju, po Jonu in Sofoniju, po Nahumu in Habakuku, po Ageju in Zahariju in Malahiju.

Glejte, po vseh teh je govoril v enosti duha in v različnosti slogov

in poleg njih še po drugih v različnih indoevropskih jezikih Sredozemlja:

po Homerju, očetu razuma, in po Sofoklu, propovedniku večnega zakona, in po Platonu, arhitektu nevidnega,

po Vergiliju in po Marku Avreliju, po Danteju in po Dostojevskem, po Pascalu in Newmanu, po Maritainu in Solženicinu.

Ampak ne samo po teh, ampak tudi po drugih, v vedno novi neizčrpnosti jezikov in slogov,

tudi po slovenskih prerokih, po Prešernu, ki je nazdravljaj bratstvu vseh narodov,

kakor iz gorečega grma je govoril skozi Cankarjevo hrepenenje in skozi Kosovelove ekstaze.

In glejte, bratje: lahko bi verjel v sto različnih Cerkev ali pa v nikakršno Cerkev,

pa mi je dano, da obenem z vami verujem v eno, ne politikantsko, ampak sveto, ne nacionalistično, ampak vesoljno, katoliško in apostolsko.

V Cerkev, ki je samo vidna demantna konica potopljene piramide v brezmejnosti prostora in časa,

v nevidno ekumensko Cerkev vseh božjih sinov v pravoslavlju in protestantizmu, v islamu in budizmu,

vseh nezavednih božjih sinov v ateizmu, vseh, ki se jim še neartikuliran izvija iz src vzdih: Pridi, Gospod Jezus!

Vidite, lahko bi tudi verjel v vse to, a z otoka svoje samote, sredi na vse strani porušenih mostov.

Pa mi je dano z vami verjeti v občestvo svetnikov, v mostove na vse strani, v pretakanje voda večnosti v vse smeri,

v nedoumljive integracijske procese milosti, v eno samo skupno kraljevo klet z vinom iz muškata večnih višav.

In z vami mi je dano verjeti v en krst, v vključitev naših vartov in amperov v centralo nesmrtnosti, ki je Kristus,

da v tem žaru pregori, kar je v nas upora proti zakonu, napisanemu in nenapisanemu, v odpuščenje grehov.

In na koncu bi lahko rekel, da verujem v progres in v raj na zemlji in v kozmonavtiko,

pa mi je dano nekaj nedoumljivega, da rajši skupaj z vami, bratje, verujem v vstajenje,

ne v vstajenje iz energetske krize ali iz inflacije ali iz ekološke zasičenosti,

ampak v nekaj več, v nekaj zahtevnejšega in predrznejšega, v vstajenje mrtvih.

Ne samo v vstajenje zavesti, ampak v vstajenje naših izrabljenih rok in nog, naših izhlapelih src,

v vstajenje vsega, ob čemer srce kliče trenutku »Ustavi se!« in ob čemer si hoče večnosti, globoke večnosti.

V vse to mi je dano po nedoumljivem daru z vami verjeti in za vsem tem v življenje, ki ne mine.

Amen.

Alojz Rebula: Verujem.

V štiridesetem letu izhajanja svojim bralcem poklanja Mladika
v sodelovanju s tiskarno Graphart v Trstu 8. februarja 1996.

Oljenka pod naslovom: akad. kipar France Gorše
(detajl iz žiga za Slovensko prosveto, ok. l. 1950).

↳ Čeprav z gledališčem La Fenice nimam nobenih vezi od leta 1986, ko sem šel v Verono, moram reči, da me je požar gledališča zelo prizadel, saj sem v tem gledališču preživel velik del svojega umetniškega ustvarjanja, še posebno, ker je bilo to gledališče prvo italijansko operno gledališče, ki je začelo uvajati v svoj operni in simfonični repertoar slovensko glasbo v originalnem jeziku in to po mojem lastnem prizadevanju. Prepričal sem vodstvo gledališča, ki je sprejelo ta nov pristop. Ker je bilo to za gledališče še neznano področje, sem se moral krepko oprijeti dela, predvsem s prevajanjem in transponiranjem tekstov za zbor. Za Italijane, ki niso bili tega vajeni, so bile težave skoro nepremostljive.

To delo sem nadaljeval tudi v Veroni, kjer sem imel posebno zadoščenje s "Knezom Igorjem" v ruščini, ko mi je ruski veleposlanik v Rimu ob koncu prvega dejanja opere čestital, češ da je mislil, da na odru poje ruski zbor in ne Italijani iz Verone.

Ste pričakovali tak odziv v svetu in pravo tekmovalje v želji po obnovitvi beneške opere?

Prav gotovo! Beneško gledališče La Fenice je edino gledališče v Italiji, ki ima kozmopolitski značaj, ki izhaja še iz časov Avstrije. Poleg tega je to gledališče velikih premier, od Paisiella, Rossinija, Verdija do Stravinskega in Nona! Nič čudnega ni, da se ves svet zanima za njegovo čimprejšnjo obnovitev.

Moja želja je, kot mislim, da je želja vseh kulturnih ljudi, da se to gledališče čimprej obnovi. Ker pa smo navajeni, da se obljube v Italiji nikdar popolnoma ne uresničijo, sem bolj skeptičen. Težko bo obnovljeno v dveh letih, kot pravijo, upam pa, da se bo to zgodilo čimprej.

Imate kakšen poseben spomin na Fenice?

Moji spomini na Fenice so vezani predvsem na dejstvo, da je uprava polagala veliko važnost na zbor. Spomin mi gre posebno na decentralizacijo v 80. letih, ko je zbor, sam ali z orkestrom, gostoval po vsej državi, ko sem osebno vodil na desetine koncertov v cerkvah, dvoranah in tudi na odprtem.

Dodati moram še, da ni svetovno znanega pevca ali dirigenta, ki ni nastopal v Fenice: od Pavarottija, Cappuccillija, Ricciarellijeve, Frenijeve, pa vse do Böhma, Inbala, Preteja, Haazela itd.

Je beneška opera gostovala kdaj tudi v Sloveniji?

Ne! Moram pa reči, da je v letih, ko sem tam deloval, marsikdaj prestopil prag gledališča marsikateri slovenski umetnik. Spominjam se tudi Palčiča, ko je pripravil sceno za Straussovo "Die Frau ohne Schatten". Nora Jankovič je velikokrat gostovala, tudi naš tenor Košuta je bil priljubljen gost.

Dodal bi lahko še marsikaj, na primer gostovanja po Nemčiji, Ameriki, Japonski, Luxorju v Egiptu itd.

Enkrat drugič, ko bo za to priložnost. Zaenkrat pa dovolj!

Zdomski pisatelj Frank Bükvič umrl

Že 2. septembra 1995 je umrl v Fairfieldu v zvezni državi Connecticut Združenih držav Amerike slovenski zdomski pisatelj Frank Bükvič. Skoraj pet mesecev je potrebovala žalostna novica, da je prišla do slovenske prestolnice Ljubljane, v Trst pa je prišla z decembrsko številko kanadske Slovenske države, od koder jo je posnel Lev Detela za Književne liste ljubljanskega Dela 18. jan. 1996.

In vendar je bil Bükvič znan in priznan pisatelj, o katerem smo v Trstu na Radiu in v Mladiki pogosto poročali in ocenili tri njegove leposlovne knjige, predstavili pa smo ga tudi v antologiji **Pod Južnim križem**, ki je izšla leta 1992 pri Mohorjevi družbi v Celju. V Ljubljani pa so izšle novele **Zgodbe iz zdomstva in še kaj**, 1979, **Avtobus norcev**, 1994, in ponatis romana **Vojna in revolucija**, 1991. Dovolj, da bi se ga vsaj ob nenadni smrti spomnili, v Prekmurju v Puconcih, kjer se je rodil 1. sept. 1923, pa mu postavili primeren spomenik. Da si ga je zaslužil, dokazujeta njegovo življenje in delo. Maturiral je na gimnaziji v Murski Soboti leta 1941 in do pomladi 1943 študiral medicino v Gradcu. Pred gestapom je pobegnil na Madžarsko in nadaljeval študij v Pecu. Okt. 1943 ga je madžarska oblast zaprla, pozneje internirala, da je okusil devet taborišč. Večkrat je pobegnil in bil zaprt, na Svečnico 1945 so ga obsodili na 5 let ječe, ki bi jo moral odsedeti šele po vojni. V Sombathelyju so ga vtaknili v vojsko, brez puške in uniforme. Rešili so ga Rusi. Poleti 1945 je bil aktivist v slovenskem Porabju za priključitev k Sloveniji. V jeseni 1945 se je vpisal na medicino v Ljubljani, ker pa mu niso priznali graških let, je maja 1946 pobegnil v Gradec in tukaj 1951 dosegel doktorat iz političnih ved. Decembra istega leta se je preselil v ZDA in 1969 doktoriral v New Yorku še iz nemščine. Od 1963 do smrti je bil profesor na jezuitski univerzi v Fairfieldu v Connecticutu za nemško in sovjetsko literaturo.

Bükvič je stopil v slovensko literaturo z obširnim romanom v štirih delih **Brezdomci**, ki je izšel v Gradcu leta 1948 na 560 straneh. Ni samo tedaj najdaljši zdomski roman, nova je tudi vsebina in pokrajina Prekmurje, kjer ni bilo državljanske vojne in revolucije. Junak, ki veže vse štiri dele, je Mate Vrban, sin delavske družine. Oče je bil velik borec za delavske pravice, več let v zaporu,

↳ nato več let jetičen. Mati Vrbanica je bila vzorna mati, verna, delavna, vsako leto je odhajala na sezonsko delo v Nemčijo. Brat Ivan je šel svojo pot, postal je trgovski pomočnik, zašel med kulturbundovce, se odtujil slovenstvu, na koncu pa se je streznil, rešil nekaj slovenskih zapornikov in si vzel življenje.

Máteja so izključili iz šole, postal je delavec v Keslerjevi tovarni, se povzpел na vodilno delavsko mesto, maturiral in se vpisal na univerzo v Budimpešti, toda študiranje so mu onemogočili. V ječi so ga strahovito mučili, poslali v taborišče, nato proti Ukrajini, kjer so ga rešili ukrajinski partizani. Vrnil se je na Štajersko in se pridružil partizanom. Boril se je hrabro, toda ni se hotel pokoravati partiji, zato so ga poslali v Prekmurje, da bi ga uničili Madžari. Izgubil je tri ženske: mater na poti v nemško taborišče, Madžarko Ilonko in Keslerico, s katero sta se ljubila. Ob koncu vojne je odšel s sinom in dvema prijateljema v Avstrijo, v begunstvo.

Máteja žene v boj nekak mesijanski čut za bratstvo narodov, ker je prepričan, da sveta ne bo rešila nobena barva, najmanj pa diktatura, ampak skupno sodelovanje narodov, na osnovi človečanskih pravic. Nasprotnik je velekapitalizma, pušča pa svobodno delo "posameznikom, dokler hodijo po poštenih poteh". Najvišji ideal mu je svoboda.

Pisatelj je Máteja tako močno idealiziral, da ga je dvignil nad resničnost. Tudi Bükvičevi osrednji ljudje so v veliki meri psihološko neresnični, njegovi sovražniki pa karikirani. Sebi drage ljudi je obdal tudi s telesno lepoto in vsemi duhovnimi čednostmi, nasprotno pa je Kesler pozeruh, bojazljivec, hrvaška ustaša sta pijanca in posiljevalca, politični komisar komunist Grbač je imel "kurja in vegasta prsa", glas kot krokav, bil je oduren in zverinski in je na grozoten način mučil ustaša. Partizanka Marija je ustrelila lastnega fanta, vsa črna sta Madžara Laci in Fekete, pa tudi Mátejev brat Ivan.

V romanu je veliko ljubezni in sovraštva, poniževanja, mučenja, smrti, čudežnih rešitev in neverjetnih naključij. Če pisatelj suče junake po svoji volji, pa zna vendar pripovedovati napeto, s strastjo, z osebno prizadetostjo, čutiti je, da je to življenje sam živel. Vse se dogaja naglo, brez zastajanja, preko vsega je razlit žar pravljice, sijaj romantike, polet mladostnega idealizma.

Drugi Bükvičev roman **Vojna in revolucija**, ki je izšel leta 1983 pri Slovenski kulturni akciji v Argentini na 710 straneh, ima marsikaj skupnega z Brezdomci: isto pozorišče, isti čas, nekateri junaki so isti: Ivan, Jurij, Grbač idr. Vendar pa je novi roman popolnejši, ker ne zajema samo Prekmurja, ampak vse slovenske kraje, ki so jih zasedli Nemci ali Italijani. Središče dogajanja je mestece Gradišče, kjer živijo vodilne družine, katerih usoda se prepleta skozi ves roman. Najštevilnejša je Sobotinova družina: oče je zapil trgovino in životari, mati konča v nemškem taborišču, sin Ivan ni mogel dovršiti gimnazije, moral je v trgovino, končal v nemškem kulturbundu, med vojno je postal SS-ovec, nazadnje pri tajni policiji na Bledu. Ko bi moral v Begunjah streljati talce in zapornike, postrelil navzoče SS-ovce, osvobodil talce, ustanovil partizanski Pavlov odred in ga vodi. Brat Jurij (v Brez-

domcih Máte) študira medicino v Gradcu, potem ga pošljejo v Rusijo, kjer je ranjen, nazadnje pobegne k partizanom. Najmlajšega brata Pavla so ustrelili Nemci kot talca, hči Vera je bila zaprta in je odšla k partizanom. Vsa negativna je Rituperjeva družina: oče Jožef je med prvo svetovno vojno izgubil nogo in postal boljševik. Med zadnjo vojno je odšel na Madžarsko, kjer so ga zaprli, ker je bil med komunistično revolucijo po prvi svetovni vojni pod Belo Kunom politični komisar v Prekmurju. Iz taborišča so ga rešili Rusi. Žena Lenka je bila mlada in lepa, že pred poroko lahkoživa, med vojsko ljubica nemškega poveljnika. Sin Miha je bil grbast, zato so ga imenovali Grbač. Med vojno je postal voditelj VOSA, toda nemški poveljnik ga je odkril in zlomil, da mu je izdal vso organizacijo, ko pa je odšel k partizanom, je izdajal še te. Po vojni je postal zaupnik OZNE in je na debelo zapiral ljudi in jih pobijal.

Ob teh ljudeh in še nekaterih se razvija dejanje, brezupno stanje Slovencev pod trojno zasedbo: nemško, madžarsko in italijansko, ko visi življenje vseh na nitki, ko je najbližji sosed smrt. Posebno Nemci in Madžari mučijo ljudi in jih pobijajo brez krivde in brez usmiljenja, vendar pa je tudi med Slovenci samimi velik razdor, ki pripelje na koncu do partizanov in domobrancev.

Bolj kot razmeram se je posvetil pisatelj usodi posameznih ljudi. Natančno je opisal njihova dejanja in mišljenje in nekateri prizori so podani naravnost baladno pretresljivo. Dosti opisov pa je tudi razvlečenih, prav tako veliko razpravljajo o političnih sistemih, toda z znanimi in obrabljenimi frazami. Zadnje poglavje je sploh razprava o ameriškem in sovjetskem sistemu. Tukaj je tudi zaključil zgodbe glavnih junakov: nekateri so se naselili v Kanadi in Argentini, drugi so se vrnili domov. Rituperja so zaprli in izpustili, a je tako pil, da je umrl pred hišo. Sina Grbača so razkrinkali, da je vzdržal tudi po vojni zveze z Nemci, in da bi ne bilo škandala, so mu naročili, naj se ustrelji, ko si ni upal, so ga drugi. Mater Lenko so pregnali v Bosno, kjer se je poročila z uglednim človekom. Na koncu je opisal še domobranski umik v Avstrijo in njihovo vrnitev ter splošni poboj v Kočevskem Rogu. Prav tako je opisal negotovost ob resoluciji kominforma, ko se ljudje niso znašli in so končali v ječi ali na Golem otoku.

Roman kaže na velik napredek v primerjavi z Brezdomci, ljudje so bolj izdelani, bolj življenjsko prepričljivi, opisi pa so dostikrat raztegnjeni.

Veliko umetniških uspehov je dosegel Bükvič v novelah in črticah, ki so izšle v treh knjigah: **Ljudje iz Olšnice**, Buenos Aires 1973, **Zgodbe iz zdomstva in še kaj**, Buenos Aires 1979, **Avtobus norcev**, Ljubljana 1994.

Po poročilu Cvetke M. Jakus v Slovenski državi je zapustil dva neobjavljena romana v rokopisu. Neobjavljena je tudi novela Oče in sin, ki je bila v začetku leta 1995 nagrajena na literarnem natečaju Slovenske kulturne akcije v Buenos Airesu v spomin Ladislava Lenčka. Neznane so njegove razprave v nemščini in angleščini, ki jih je pisal v ZDA.

Martin Jevnikar

Iz delovanja Društva slovenskih izobražencev v Trstu

Društvo slovenskih izobražencev v Trstu je po božičnih praznikih začelo takoj z delom. Tako so že 8. januarja pripravili dobro obiskan večer, na katerem sta Alojz Rebula in dr. Janez Gril predstavila knjigo pogovorov z nadškofom dr. Alojzijem Šuštarjem "Pogovori v vinogradu". Na istem večeru je še Pavle Bratina govoril o knjigi, posvečeni papeževemu obisku, nato pa se je razvil še zanimiv pogovor prav na temo letošnjega papeževga obiska v Sloveniji. V ponedeljek, 15. januarja, je v Peterlinovi dvorani prof. Nada Pertot predstavila Narečni slovar od Sv. Antona pri Kopru, ki ga je sestavil Dušan Jakomin. Tudi naslednji ponedeljek, 22. januarja, je bil posvečen knjižni izdaji. Tokrat je prof. Marija Cenda predstavila delo Janeza V. Valvasorja "Slava vojvodine kranjske", kot sta ga v izboru in v italijanskem prevodu pripravila za tisk Paolo G. Parovel in Ariella Jasbitz Tasso. Zadnji ponedeljek v januarju pa je bil v društvu posvečen 40. letu izhajanja naše revije, o kateri so spregovorili uredniki, sodelavci in gostje.

Prof. Marija Cenda in Paolo Parovel na predstavitvi Valvasorja v italijanščini.

TRŽAŠKI SKAVTI

Tržaški del Slovenske zamejske skavtske organizacije se je na občnem zboru 24. novembra zavzel za večjo odmevnost skavtskega dela v javnosti. V ožjem vodstvu so: načelnika Teo Kralj in Martina Grahonja, duhovni vodja Tone Bedenčič, tajnik Stojan Pahor in blagajničarka Mara Petaros. V lanskem delovnem letu je bilo 307 aktivnih članic in članov, pri čemer se štejejo le tisti, ki so še vključeni v redno delo.

UMRL PESNIK LOJZE KRAKAR

Na sveti večer je umrl pesnik, prevajalec in profesor Lojze Krakar. Rodil se je 21. februarja 1926 v Semiču. Kot gimnazijec je bil v italijanskih in nemških zaporih in taboriščih. Bil je časnikar, nato je predaval v Frankfurtu in Zadru. Izdal je več kot 20 pesniških zbirk, do lanske Tu in onstran, pri čemer je zorel v vse večjo duhovnost. Veliko je prevajal, zlasti iz poljščine, nazadnje tudi mladostne poezije sedanjega papeža.

Pisatelj Alojz Rebula, dr. Janez Gril in Pavle Bratina na večeru v DSI.

G. Dušan Jakomin in prof. Nada Pertot o narečnem slovarju od Sv. Antona pri Kopru.

Božični koncert ZCPZ

Božični koncert v stolnici sv. Justa.

(foto Magajna)

Na letošnjem tradicionalnem božičnem koncertu Zveze cerkvenih pevskih zborov v tržaški stolnici Sv. Justa je 7. decembra nastopil združeni tržaški mešani zbor, ki ga je vodila Aleksandra Pertot. Na orgle je igrala Beatrice Zonta. Na sporedu so bile tudi recitacije, božično misel pa je podal župnik iz Hrenovic Svetko Gregorič.

Tržaški pevci so koncert ponovili še v Dornberku in Ronkah.

Trubarjeva plaketa Marjanu Pertotu

Komisija za Trubarjeva priznanja pri Zvezi kulturnih organizacij Slovenije je sklenila, da podeli za leto 1995 priznanje – Trubarjevo plaketo, knjižničarju Marjanu Pertotu, ki je z veliko požrtvovalnostjo in trdim delom postavil na noge Knjižnico Dušana Černeta v Trstu. Podelitev plakete je bila 12. januarja v gledališču v Kopru. Trubarjeva priznanja podeljujejo vsako leto za delovne uspehe na knjižničarskem področju.

***

Sara Baldè nagrajena

20-letna članica gledališke skupine društva Tabor na Opčinah in dramske skupine Slovenskega kulturnega kluba v Trstu Sara Baldè je za vlogo v openški igri Vaje v slogu prejela prestižno Severjevo nagrado.

Kulturni center v Lemontu

V Lemontu pri Chicagu v ZDA je bila 18. in 19. novembra velika slovesnost. Po petih letih prostovoljnega dela, ki ga je vodil odbor s predsednikom Martinom Hozjanom na čelu, so dogradili slovenski kulturni center z dvorano s 400 sedeži, knjižnico, čitalnico, uradi, prostori za seje in sobotno slovensko šolo.

Na posestvu, kjer imajo slovenski frančiškani "ameriške Brezje" in novo slovensko župnijo, je tako nastalo žarišče, ki je uspelo pritegniti tudi pripadnike 2. in 3. generacije priseljencev s širšega območja. Ob otvoritvi so imeli razstavo 18 ameriško-slovenskih slikarjev, versko slovesnost, kulturni program in govore. Med gosti iz ZDA in Kanade so bili tudi slovenski notranji minister Šter, državni sekretar za Slovence po svetu Venclj in veleposlanik v Washingtonu Petrič.

PRENOVLJENA CERKEV V PODGORI

V Podgori pri Gorici so 7. januarja ponovno odprli prenovljeno župnijsko cerkev. Za to priložnost so pripravili božični koncert, na katerem so nastopili domači mešani zbor, ki ga vodi Mirko Špacapan, mešani zbor Podlipo iz Barnasa, ki ga vodi Nino Špehnja, in recitatorji PD Podgora.

PRO CULTURA SLOVENICA

Novembra je minilo 20 let od ustanovitve sklada Pro cultura slovenica v Švici. Tamkajšnji rojaki so v skrbi za kulturni razvoj slovenskih manjšin v tem času podelili štipendije 90 mladim koroškim Slovincem, 9 mladim iz Kanalske doline, 8 mladim iz Švice in enemu porabskemu Slovincu.

DR. ANTON TRSTENJAK 90-LETNIK

Duhovnik, psiholog in filozof akademik dr. Anton Trstenjak je 8. januarja praznoval 90-letnico. Kljub kakim 50 že izdanim knjigam je jubilant še svežih misli stalno na delu. Ob prazniku so ga počastili Slovenska akademija znanosti in umetnosti, predsednik Republike Slovenije Milan Kučan z najvišjim državnim odlikovanjem in druge ustanove.

KREKOV TRG 1

Na ta naslov v Ljubljani se je preselilo več cerkvenih ustanov, tako tudi uredništvo tednika Družina.

Z 9. januarjem ima tam sedež tudi Nadškofijski arhiv, ki ga vodi dr. Bogdan Kolar. Prostore je blagoslovil nadškof dr. Šuštar. Raziskovalcem je na voljo 1.000 tekočih metrov gradiva od sredine leta 1200 do leta 1920.

NAGRADA JOŽETU BABIČU

Na 5. maratonu slovenskega filma v Portorožu je režiser Jože Babič 1. decembra prejel nagrado "Metod Badjura" za življenjsko delo.

ŠKOF URAN V AVSTRALIJI

Ljubljanski pomožni škof msgr. Lojze Uran je bil na vabilo slovenskih frančiškanov, ki imajo slovenska verska središča v Melbournu, Sydneyu in Adelaidi, novembra in decembra več kot mesec dni med Slovenci v Avstraliji. Imel je vrsto srečanj in vodil številne slovesnosti, tako da je rojake utrdil v veri in narodni zavesti.

Tischlerjeva in Einspielerjeva nagrada

V Slomškovem domu v Celovcu so 23. januarja podelili 17. Tischlerjevo nagrado. Prejela jo je Zveza slovenskih izseljencev, v imenu katere je spregovoril predsednik Jože Partl. Na slovesnosti so spregovorili ravnatelj Reginald Vospernik, za organizacijo, ki podelujeta nagrado, pa predsednik Krščanske kulturne zveze Janko Zerzer in predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev Nanti Olip.

Obe organizaciji sta v istih prostorih že 20. novembra podelili Einspielerjevo nagrado južnotirolskemu politiku Hubertu Frasnelliju za delo v korist koroških Slovencev. Takrat so bili med drugimi na slovesnosti slovenski zunanji minister Thaler, koroški deželni glavar Zernatto, predsednik bocenske pokrajinske uprave Durnwalder in celovški škof Kapellari.

JADRANSKI KOLEDAR 1996

24. januarja so v Trstu predstavili Jadranski koledar 1996, ki ga je uredil Andrej Furlan, in priloženi knjižni dar, ki ga je izdala tržaška založba Devin, torej Jelincičev roman in antologijo Primorska moja duša in srce, ki sta omenjena že na drugem mestu.

Na predstavitvi so povedali, da se je iz družbe po dveh letih umaknil ljubljanski založnik Jaro Mihelač.

DR. INZKO VELEPOSLANIK V SARAJEVU

Za prvega veleposlanika v Sarajevu je Republika Avstrija imenovala koroškega Slovenca dr. Zdravka Inzka. 46-letni diplomat je pred tem že služboval v Beogradu, na Sri Lanki, pri Združenih narodih v New Yorku in v Pragi, kjer je bil od leta 1990 kulturni ataše in vodja avstrijskega kulturnega centra.

PREDSEDNIK ZSO ŠTURM POTRJEN

Na občnem zboru 20. januarja v Celovcu je Zveza slovenskih organizacij potrdila za svojega predsednika Marjana Šturma. V vodstvu so vidneje zastopani aktivni socialistični predstavniki, sploh pa je integracija v avstrijske stranke med načeli te krovne organizacije, ki se ob sožitju zavzema za "interkulturalnost".

Slovenska skupnost ob 20-letnici

Stranka Slovenska skupnost je 3. decembra v Kulturnem domu v Gorici proslavila 20-letnico svoje deželne organiziranosti. I. deželni kongres SSK 24. maja 1975 v Devinu je namreč povezal tržaško in goriško SSK ter somišljenike v videmski pokrajini v enotno in sodobno stranko za vso Furlanijo-Julijsko krajino. Na proslavi so podelili posebno plaketo prvemu deželnemu tajniku dr. Dragu Štoki. Pel je mešani pevski zbor F.B. Sedej iz Števerjana pod vodstvom Bogdana Kralja, v strankinem imenu pa so govorili deželni predsednik Marjan Terpin, predstavnica Mladinske sekcije Erika Jazbar in deželni tajnik Martin Breclj. Ta je predstavil osnutek politične strategije Slovencev v Italiji, ki ga stranka ponuja v razpravo vsej manjšini.

Čestitke in pozdrave so prinesli podpredsednik Državnega zbora Republike Slovenije Miroslav Mozetič, senator Darko Bratina, predstavnik Južnotirolske ljudske stranke Franz Pahl, podpredsednik deželnega odbora Furlanije-Julijske krajine Cristiano Degano, predsednik Enotne liste s Koroškega Andrej Wakounig, zastopnica slovenskega zunanjega ministrstva Draga Benčina in član vodstva Unije Italijanov Silvano Sau.

V Gradnikovi kleti na Plešivem je imela SSK 19. januarja še tradicional-

no novoletno srečanje, na katerem je med drugimi spregovoril podpredsednik slovenske vlade Janko Deželak.

Novi glas

S predstavitvijo v Gorici 11. in v Trstu 12. januarja je stopil pred bralce nov zamejski tednik Novi glas, ki je sad združitve dosedanjih tednikov Katoliški glas in Novi list. Združitev moči se vidi tudi v vodstvu: odgovorni urednik je dosedanji glavni in odgovorni urednik Novega lista dr. Drago Legiša, glavni urednik pa je dr. Andrej Bratuž, ki je bil zadnje mesece na čelu Katoliškega glasa. Strani je zdaj 16, nastavljeni pa so štirje mladi uredniki.

Naslova uredništev sta v Gorici: Riva Piazzutta 18, 34170 Gorica, fax (0481) 536978, v Trstu pa: Ul. Donizetti 3, 34133 Trst, fax (040) 633307.

100 LET GODBE BREG

Godba Breg, ki povezuje godbenike iz Doline, Boljunca, Boršta in Mačkolj, je proslavila svojo 100-letnico s koncertom pod vodstvom kapelnika Renza Muscovija 17. decembra v Boljuncu. Ob tej priložnosti je župan Boris Pangerc razvil njen prapor. Spregovorila sta predsednik Zveze slovenskih kulturnih društev Ace Mermolja in predsednik godbe Giorgio Prašel.

Nastop števerjanskega pevskega zbora na slovesnosti ob dvajsetletnici SSK v goriškem Kulturnem domu.

SLOVAR DUŠANA JAKOMINA

Slovenski dušni pastir v Škednju (Trst), kulturni delavec in časnikar Dušan Jakomin je na 156 straneh izdal Narečni slovar Sv. Antona pri Koprju, torej svojega rojstnega kraja. Zbral je 3.150 besed in 1.600 frazemov. Uvod je prispevala prof. Rada Košuta.

UMRL STANE PLEŠKO

V Torontu v Kanadi je 26. decembra umrl prosvetni delavec in pisatelj Stane Pleško. Rodil se je 30. aprila 1923 v Kozarjah pri Ljubljani. Med vojno je bil v italijanski internaciji, nato pri vaških stražah in domobrancih. Iz Vetrinja so ga Angleži vrnili, vendar je z bratom 22. junija 1945 pobegnil iz taborišča v Škofovih zavodih v Št. Vidu in po štiriletnem skrivanju dosegel Avstrijo in nato Kanado. Tam je bil med ustanovitelji Tabora. O vojnem času je pisal v revijo protikomunističnih borcev Tabor, s Francetom Grumom pa je izdal knjigi Vetrinjska tragedija (1960) in Svoboda v razvalinah (1961). Omenjeno dogajanje odmeva tudi v njegovih leposlovnih delih Mimo smrti v svobodo, Umita kri in Domačija v viharju (ta roman je ostal v rokopisu).

MAL POLOŽI DAR...

V Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani so ob 110-letnici ustanovitve slovenske narodnoobrambne organizacije Družba sv. Cirila in Metoda, ki je zlasti ustanavljala šole na ogroženih območjih, odprli razstavo Mal položi dar domu na oltar. Pripravil jo je ravnatelj muzeja dr. Andrej Vovko, ki je na to temo pred časom tudi izdal svojo doktorsko disertacijo. Izšel je tudi lepo oblikovan katalog. Trst je imel pri Družbi sv. Cirila in Metoda posebno pomembno mesto.

UMRL GLASBENIK MARIJAN LIPOVŠEK

V starosti 86 let je v Ljubljani konec decembra umrl znani slovenski skladatelj in pianist Marijan Lipovšek. Napisal je vrsto samospევov in zborov, komornih in orkestralnih del. Kot profesor in mentor, rektor, direktor Slovenske filharmonije in publicist je po vojni močno vplival na slovensko glasbeno življenje. Bil pa je tudi navdušen planinec in prevajalec. Med drugim je iz nemščine prevedel tri Kugyjeve knjige.

Knjižni dar Goriške Mohorjeve družbe

V Katoliški knjigarni v Gorici je Goriška Mohorjeva družba 1. decembra predstavila svoj knjižni dar za leto 1996.

Koledar je uredil dr. Jože Markuža. Poleg ostalega bogatega gradiva najdemo v njem pretresljivo pričevanje Iva Kralja Dve svetli žrtvi – sprava pred 50 leti. V njem s točno navedbo datumov, krajev in imen predstavlja tragično smrt 20-letne sestre Rosande in njene 23-letne sosede Vide Kralj iz Slivnega 7. maja 1945.

V knjigi prof. Josipa Kosovela (1901-63) Vaš Pepi in papači je Lida Turk predstavila izbor 60 pisem, ki jih je pisal iz zapora kot obsojenec na II. tržaškem procesu, in svojo spremno besedo. Pisma, ki jih je moral avtor pisati zaradi cenzure v italijanščini, je prevedla prof. Marija Cenda.

TV 3

Pred božičem je začela oddajati nova slovenska zasebna televizija TV 3. Svoj sedež ima v poslojpu Škofovih zavodov v Št. Vidu pri Ljubljani. Ustanovili so jo revija Ognjišče, koprška in mariborska škofija, Krekova banka in družba, Gospodarski forum in Mladinska knjiga. Ob Radiu Ognjišče naj bi na področju elektronskih medijev ponujala tudi krščansko navdahnjene sporede.

50 LET SLOVENSkih RADIJSKIH SPOREDOV V CELOVCU

Na 44. Slovenskem plesu v Domu sindikatov v Celovcu so se 5. januarja spomnili točno 50-letnice začetka slovenskih radijskih sporedov po celovškem radiu. Uvedli so jih zavezniki, pozneje jih je prevzela avstrijska državna radiotelevizijska ustanova.

Prvi vodja slovenskih sporedov je bil Helmut Hartman, ki ga je leta 1984 nasledil sedanji vodja Mirko Bogataj.

Danes obsegajo sporedi 50 minut dnevno, ob nedeljah 60 minut, ob sreдах pa je dodana ena ura. Nastavljene so štirje uredniki, veliko pa je sodelavcev.

Pred šestimi leti so v Celovcu uvedli še 30-minutno televizijsko oddajo v slovenščini enkrat tedensko.

Nedeljka Pirjevec je prevedla knjigo nekdanjega italijanskega vojaškega kurata Pietra Brignolija (1900-69) Maša za moje ustreljene, ki govori o brezdušnem nasilju italijanske okupacije Slovenije, kar je sicer pred leti izšlo v reviji Borec. Spremno besedo je prispeval zgodovinar dr. Bojan Gođeša.

Književnik Andrej Arko, sicer urednik na Radiu Slovenija, pa je pod naslovom Odkletev predstavil dvanajst zgodb. Uvodno besedo je prispeval tajnik GMD Marko Tavčar.

* * *

TRETJIČ NAGRADA ZA JELINČIČA

Italijanski prevod Zvezdnatih noči Dušana Jelinčiča (Le notti stellate, prevod Paolo Privitera) je konec novembra prejel že tretjo italijansko literarno nagrado. V Rimu so Jelinčiču podelili deljeno drugo nagrado italijanskega olimpijskega odbora CONI.

Pri založbi Devin je medtem izšlo njegovo novo delo, roman Tema na pomolu.

MANJŠINSKO PRAVO

Center avstrijskih narodnosti na Dunaju (predsednik Karel Smolle, tajnik Hubert Mikel) je pri Mohorjevi v Celovcu na 160 straneh drobnega tiska izdal v nemščini zbirko najpomembnejših pravnih in političnih dokumentov o pravicah narodnih manjšin, ki so jih sprejeli Združeni narodi, Svet Evrope, Organizacija za evropsko varnost in sodelovanje in Evropska zveza. Naslov: Internationales und Europäisches Volksgruppenrecht. Gre torej za zbirko, podobno tisti, ki jo je v Trstu v italijanščini s še nekoliko širšim izborom izdal Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček, vendar je v tej izdaji dragocena strokovna študija, ki jo je prispeval dr. Hannes Tretter z Dunaja.

PRIČEVANJA O TIGRU

Pri Slovenski matici je Tatjana Rejec iz Ljubljane uredila pomembno knjigo z izvirnimi pričevanji o delu narodnoobrambne organizacije TIGR Pričevanja o Tigru. Gre za prevod zaslivanja Alberta Rejca v Srbiji po vojni in za zapisa Toneta Černača ter Jožeta Vadnjala.

NOVE KNJIGE V LJUBLJANI

Konec decembra so predstavili vrsto pomembnih novih knjig.

Pri Mladinski knjigi je izšel 9. zvezek Enciklopedije Slovenije (gesla od Plo do Ps), ki na 416 straneh prinaša 775 gesel in 885 ilustracij.

Pri Cankarjevi založbi je izšel nov zvezek Kocbekovih dnevnikov, in sicer za leto 1948.

V zbirki Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev, ki izhaja pri DZS in jo zdaj ureja predsednik SA-ZU dr. France Bernik, pa so izšli: 8. zvezek Juša Kozaka, 2. zvezek Antona Vodnika in 2. zvezek Stanka Majcna.

SPOMINI

INŽ. LADISLAVA BEVCA

Dr. Vlado Bevc iz Kalifornije je zaenkrat kot rokopis razmnožil obširne spomine rajnega očeta inž. Ladislava Bevca, ki je bil viden predstavnik sokolskega in liberalnega gibanja v Sloveniji, po vojni pa član Narodnega odbora. Spomini so svojčas v odlomkih izhajali v Sokolskem vestniku v Milwaukeeju.

25 LET TRŽAŠKEGA OKTETA

Tržaški oktet je ob praznovanju svoje 25-letnice decembra pripravil več kulturnih prireditev. Tako je 15. decembra v gledališču Franceta Prešerna v Boljuncu predstavil CD ploščo s posnetki 31 pesmi iz različnih obdobij in torej sestavov ansambla. Zdaj je njegov umetniški vodja Danilo Čadež, predsednik pa Boris Pangerc.

Primorska moja duša in srce

To je naslov antologije 28 primorskih pesnikov, ki jo je pripravil Aleksij Pregarc in je v izvorniku, angleškem in španskem prevodu na voljo v knjigi, na glasbeni kaseti in CD plošči. Še posebej bo dobrodošla primorskim izseljencem po svetu.

Predstavili so jo 21. decembra v Dolini, kjer so se zvrstile recitacije članov gledališke skupine Beseda v režiji Marka Sosiča in posegi Aleksija Pregarca, župana Borisa Pangerca ter predstavnika založbe Devin Andreja Furlana. Izdaja je vključena v zbirko Jadranskega koledarja 1996.

Pogovor o Dušanu Pleničarju

V Peterlinovi dvorani v Trstu je Društvo slovenskih izobražencev 13. januarja priredilo Pogovor o Dušanu Pleničarju ob 3. obletnici prezgodnje smrti tega vodilnega slovenskega javnega delavca v Veliki Britaniji. Sprva je bil predviden ob robu razstave o Slovencih v Londonu 1991-94 že decembra, zaradi slabega vremena pa so pobudo prenesli, kar pa je le koristilo pri zbiranju pričevanj in spominov, ki so se potem zvrstili na popoldanskem pogovoru. Vodil ga je Ivo Jevnikar, ki je tudi prikazal življenje in bogata delovna področja rajnega Pleničarja, saj je bil v mladih letih skavt, med vojno v propagandi in obveščevalni službi slovenskih čet Jugoslovanske vojske v domovini, po vojni v vodstvu Slovenske pravde, tiskar, dolgoletni urednik Klica Triglava v Londonu, zadnje čase predsednik slovenskega pastoralnega sveta in koordinator konference Svetovnega slovenskega kongresa za Veliko Britanijo. Matejka Maver in Livij Valenčič sta prebrala pisne prispevke, Marjan Pertot pa je pripravil razstavo Pleničarjevih tiskov.

Na srečanju so nastopili Jožica Tintan in Marjanka Drolic iz Ljubljane, Ljubo Sirc in Glasgowa, Jana Valenčič iz Londona in Saša Rudolf iz

Trsta, s pisnimi prispevki pa Pavle Borštnik, Metod Milač in Milan Kravanja iz ZDA, Davorin Žitnik iz Ljubljane, Dušan Lajovic iz Avstralije, Rajko Vatovec in Stanko Cikanek iz Velike Britanije. Pozdrave sta poslala še vdova Liza Pleničar in ljubljanski nadškof, Pleničarjev sošolec Alojzij Šuštar. Na srečanju so prebrali še nekaj misli Pleničarjeve hčerke Marjance in odlomke iz Pleničarjevih spominov, ki so nastajali ob intervjuju, ki ga je z njim imela Dora Žebot Lavrenčič iz Londona.

6. LIPUŠEV ROMAN

Koroški pisatelj Florjan Lipuš je pri založbi Wieser v Celovcu izdal svoj šesti roman Stesnitev. Zanj je prejel deželno kulturno nagrado Koroške.

Pesnik Jani Oswald pe je prejel "pospeševalno nagrado" deželne uprave.

CONCORDIA ET PAX

Znamenje s temi besedami in letnico 1945-95 ter razpelo v spomin na žrtve vseh vojn ob 50-letnici konca druge svetovne morije sta na zunanji steni bazilike na Sv. Gori 2. decembra blagoslovila koprski škof Metod Pirih in goriški nadškof p. Antonio Vitale Bommarco.

Dr. Ljubo Sirc med posegom na pogovoru o Dušanu Pleničarju. Za mizo so še Livij Valenčič, Matejka Peterlin in Ivo Jevnikar.

Dan emigranta v Čedadu

Beneška Glasbena skupina med svojim nastopom na Dnevu emigranta v Čedadu.

Na tradicionalnem Dnevu emigranta 6. januarja v Čedadu so prisotne nagovorili predsednik deželne vlade Sergio Cecotti, čedajski župan Giuseppe Bernardi, za prireditelje pa Igor Tul in Dante Cenčič. Nastopili so kantavtor Walter Juretig, otroci iz dvojezičnega zasebnega otroškega vrtca v Špetru in Beneško gledališče s komedijo Brune Dorbolò. Pred tem je bilo srečanje med predsednikom deželne vlade in beneškimi krajevnimi upravitelji ter javnimi delavci.

Na voljo je bil tudi novi Trinkov koledar, ki ga zadnja leta izdaja Kulturno društvo Ivan Trinko. Oblikovalo ga je 26 avtorjev.

FILATELISTI IN NUMIZMATIKI

Slovenski filatelistični klub Lovrenc Košir, ki deluje v Trstu od leta 1954, je 29. novembra odprl razstavo v dvorani Zadrugne kraške banke na Opčinah. Njegov predsednik je Peter Suhadolc, častni predsednik pa Ivan Ločniškar.

V istih prostorih pa so imeli zamejski numizmatiki 4. januarja svoj ustanovni občni zbor. Že na tem srečanju so imeli v gosteh zbiratelje iz Ljubljane, Nove Gorice, Ajdovščine in Ilirske Bistrice. Društvo so poimenovali po Janezu Vajkardu Valvasorju.

LUDVIK JAMNIK NAGRAJEN

Na 39. občnem zboru Hranilnice in posojilnice Slovenija v Torontu v Kanadi (tam imajo Slovenci še denarni zavod J. E. Kreka) so podelili vsakoletno Kulturno nagrado sedanjemu uredniku mesečnika Slovenska država iz Toronta Ludviku Jamniku.

NOVE ŠTUDIJE O ZAMEJSKI POLITIČNI ZGODOVINI

V št. 1-2 goriške revije Pretoki za leto 1995 s tematskim naslovom Zgodovinski premiki med drugim Miran Komac iz Ljubljane pod naslovom Levo in desno med goriškimi Slovenci piše o politični organiziranosti v sedanjih goriških pokrajini v prvem desetletju po vojni.

V jubilejni, 100. številki Zgodovinskega časopisa pa Nevenka Troha objavlja razpravo Politične usmeritve med primorskimi Slovenci v coni A Julijske krajine (1945-1947).

Oba avtorja podrobno obravnavata tudi nekoč zamolčevane nekomunistične skupine, upoštevata vire iz Arhiva Slovenije (bivši arhiv CK ZKS) in Arhiva Ministrstva za notranje zadeve, Trohova tudi študije mladih zgodovinarjev, ki jih je v Trstu zadnja leta izdal Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček.

DVA 70-LETNIKA

Decembra sta praznovala 70-letnico dva pomembna zamejska javna delavca, ki ju povezujejo vrednote slovenstva, krščanstva in demokracije kot tudi skrb za slovensko tiskano besedo.

17. decembra je obhajal življenjski jubilej časnikar in politik dr. Drago Legiša iz Devina, več kot štiri desetletja odgovorni urednik tednika Novi list, zdaj odgovorni urednik tednika Novi glas, radijski časnikar in politik v vrstah Slovenske skupnosti.

Na božični dan pa je praznoval 70-letnico beneški duhovnik Emil Cenčič, od 1957 župnik v Gorenjem Tarbiju, prosvetni delavec in soustanovitelj verskega in kulturnega štirnajstdnevnikar Dom.

50-LETNICA OBNOVITVE SLOVENSKEGA BOGOSLUŽJA

V cerkvi Novega sv. Antona v Trstu so se 26. decembra spomnili 50-letnice obnove slovenskega bogoslužja v tej cerkvi. Prepovedano je bilo že od leta 1921, po vojni pa je imel prvo pridigo v slovenščini 15. avgusta 1945 msgr. Jakob Ukmar. Nato je za slovenske vernike do upokojitve, več kot 40 let, skrbel dr. Jože Prešeren. Danes je tam dušni pastir Marij Gerdol.

Vsekakor je bila pri Sv. Antonu slovenska prisotnost zaznavna tudi ves čas fašizma, saj so Marijine družbenke prepevale slovenske cerkvene pesmi z latinskimi besedilom, za vernike pa sta skrbela kaplana Franc Guštin (do smrti 1937) in Božo Milanović (do leta 1946 z vmesno internacijo).

NOVA KNJIGA MARIA GARJUPA

Župnik iz Ukev Mario Garjup je izdal svojo že deseto knjigo, ki v italijanščini predstavlja zgodovino Kanalske doline. Pod naslovom La Val Canale durante la seconda guerra mondiale predstavlja kroniko dogodkov, zajeto iz arhivov župnij v Kanalski dolini. Knjigo je izdala Zadruga Dom iz Čedadu, predstavili pa so jo 29. decembra v Naborjetu. O njej so spregovorili avtor, povezovalc dr. Aleksander Oman, naborješki župan Stefano De Marchi, inž. Sergio Dell'Anna, msgr. Marino Qualizza, g. Božo Zuanella, prof. Viljem Černo in dr. Rafko Dolhar.

BRANKO LAKOVIČ: NAGRADA IN KNJIGA

Tržaški športni delavec in časnikar Branko Lakovič je novembra prejel v Ljubljani Bloudkovo plaketo za zasluge pri začetkih in razvoju zamejske košarke.

Kmalu za tem je v Trstu izdal 400 strani debelo dokumentarno knjigo 30 let naše košarke. Prva predstavitev je bila pri športnem združenju Bor 27. decembra, ko so poleg avtorja spregovorili Mario Šušteršič, Renato Štokelj, Pavel Vidoni, Igor Canciani in Sergij Tavčar. Sledile so še številne predstavitve pri posameznih športnih društvih.

30. REVIJA ZVEZE CERKVENIH PEVSKIH ZBOROV

V Kulturnem domu v Trstu je bila 26. novembra jubilejna, 30. revija Zveze cerkvenih pevskih zborov. Za zelo dobro obiskano prireditev so izbrali geslo Pesem bodi naših src odmev. Nastopilo je 17 zborov. Slavnostni govornik je bil Ivo Kralj, ki je na reviji vseh 30 let dirigiral svoj zbor Fantje izpod Grmade.

JUBILEJI V ŠTANDREŽU

Štandrež pri Gorici je praznoval 70-letnico vasi, 70-letnico župnije in 30-letnico tako župnijskega doma Anton Gregorčič kot zelo delavnega Prosvetnega društva Štandrež. Že 25. novembra so predstavili javnosti zbornik več avtorjev Župnijska skupnost v Štandrežu skozi stoletja, ki jo je uredil dr. Damjan Paulin. Bogato ilustrirana knjiga presega 200 strani. Naslednjega dne je bila v dvorani še kulturna prireditev.

Če upoštevamo prejšnje tri knjige tega kroga in nedavno knjigo o prosvetnem delu levo usmerjenih domačinov, je dobil Štandrež v zadnjih petih letih kar pet temeljitih in pomembnih dokumentarnih publikacij, kar je v naših krajih res nekaj posebnega.

SPOZNAJMO SE!

Na pobudo Kulturnega društva Ivan Trinko iz Čedadna in Študijskega centra Nediža iz Špetra se je v Benečiji zvrstil niz kulturnih prireditev z naslovom Spoznajmo se. Šlo je za prireditve o stvarnosti koroških Slovencev. Tako so 7. decembra v Špetru odprli razstavo prof. Petra Fistra o koroški arhitekturi.

ZGIBANKA O REPENTABRU

Poleg v italijanščini pisane brošure Paola in Arielle Parovel o Repentabru je v preteklih mesecih izšla še lepa zgibanka o tem cerkvenem, arhitekturnem in simboličnem biseru na Krasu. Župnija Repentabor je izdala barvno zgibanko v treh različicah: v slovensko-italijanski, slovensko-angleški in slovensko-nemški izdaji. Vsaka ima naklado 4.000 izvodov. Predstavitev publikacij je bila 10. decembra na Colu, povezana z lepo kulturno prireditvijo.

ULICA V BUENOS AIRESU

V bogati četrti argentinske prestolnice Palermo so 14. novembra posvetili ulico Republikli Sloveniji. Na slovesnosti so izvedli obe državni himni, zvrstilo se je več govorov.

Že pred tem so v Katedralski vasi v Bariločah posvetili ulico spominu rajnih slovenskih smučarjev in plezalcev Martina Jereba in Franceta Jermana. Na slovesnosti je ob predstavniku občinske uprave spregovoril dr. Vojko Arko.

UMRL VINKO ZALETEL

V domu šolskih sester v Pliberku je 12. decembra umrl znani duhovnik in kulturni delavec Vinko Zaletel.

Rodil se je 20. julija 1912 v Št. Vidu pri Ljubljani, v duhovnika je bil posvečen leta 1936 in bil do konca vojne kaplan in katehet v Ljubljani. Od leta 1945 do smrti je delal na Koroškem. Najdlje, od 1957 do 1994, je bil župnik v Vogrčah. Ob dušnopastirskem delu je bil režiser in prosvetni delavec, o potovanjih po vsem svetu je izdal tri knjige, ob diapozitivih pa je o njih predaval med Slovenci na Koroškem, Goriškem in Tržaškem. Leta 1985 je v Celovcu prejel Tischlerjevo nagrado.

KAVARNA BRATUŽ

V Kulturnem domu v Gorici so 15. decembra predstavili brošuro Marka Waltritscha o znamenitem shajališču goriških Slovencev, kavarni Bratuž, ki sta jo v Mamelijevi ulici od leta 1922 do izselitve v Kanado leta 1967 vodila Rudi in Marija Bratuž. Spomine sta na večeru obnovljali tudi hčerki, igralka Bogdana, ki živi v Trstu, in pianistka Damjana, ki živi v Londonu v Kanadi.

NOVOMAŠNIK MAKS SUARD

V tržaški stolnici sv. Justa je škof msgr. Bellomi 7. decembra posvetil dva tržaška novomašnika. Med njima je 29-letni Maks Suard od Sv. Ivana, ki je v preteklih letih odkril svoje delno slovenske korenine, se naučil slovenščine in sklenil, da se posveti zlasti delu s slovenskimi verniki. To je pokazal že kot bogoslovec. Slovesnost pri Sv. Justu je potekala tudi v slovenščini, naslednjega dne pa je imel novo mašo v slovenščini v Ricmanjih, tako da Suarda lahko štejeemo za prvega tržaškega slovenskega novomašnika po 32 letih.

UMRLA JOŽICA KINK MARTELANC

V Trstu so 27. novembra pokopali časnikarko in pisateljico Jožico Kink. Imela je 81 let, saj se je rodila 22. februarja 1914 v Mariboru. V Trstu je živela po poroki z rajnim zdravnikom Dragom Martelancem, naselila pa sta se v hiši rodbine Trobec (zdravnikove mame) pri Sv. Ivanu, kjer je bilo leta 1874 ustanovljeno politično društvo Edinost.

70 LET NEDELJE

Verski tednik Slovencev v krški škofiji Nedelja je novembra lani praznoval 70-letnico ustanovitve in 50-letnico poveljne obnovitve. Koroški list, katerega glavni urednik je Hanzi Tomažič, se dobi zdaj že na Internetu.

VESELA POMLAD V RUSIJI

Mladinski pevski zbor Vesela pomlad z Opčin, ki ga vodi Franc Pohajač, je novembra sodeloval na 5. mednarodnem festivalu zborovskega petja v Dubni v Rusiji. O tem je v prilogi Rast prejšnje Mladike obširno poročilo.

MALA CECILIJANKA

Na tradicionalni otroški in mladinski pevski reviji Mala Cecilijanka v Gorici je 8. decembra nastopilo deset skupin. Ker obnovitvena dela v Katoliškem domu še niso končana, je bil koncert v bližnji telovadnici.

IGOR GRUDEN NAGRAJEN

Za življenjsko delo v časnikarstvu je bil nagrajen Igor Gruden. Kakih 11 let (v dveh obdobjih) je bil dopisnik RTV Slovenija v Trstu.

Ob stopetdesetletnici smrti tržaškega škofa Matevža Ravnikarja

Pred stopetdesetimi leti, 20. novembra 1845 je umrl tržaški škof Matevž Ravnikar. Slovenska literarna zgodovina ga pozna kot enega izmed utemeljiteljev slovenske proze. Na Vačah pri Litiji leta 1776 rojeni duhovnik in literarni ustvarjalec je pisal morda najlepšo slovenščino svojega časa in sledil je zvesto jezikovnemu programu velikega slovenskega jezikoslovca Jerneja Kopitarja. V tem kratkem jubilejnem zapisu se bomo spomnili Ravnikarja kot tržaškega škofa, na to mesto ga je imenoval avstrijski cesar Franc I. 18. septembra leta 1830.

Že kmalu po posvetitvi je Ravnikar opravljal pomembne naloge v cerkvenem življenju ljubljanske škofije, udejstvoval se je zlasti v šolstvu in pridobil si je pomembne zasluge za uvajanje slovenskega jezika v ljubljanske srednje šole. Leta 1827 mu je bila ponujena škofija v galicijskem Tarnovu. Mesto je odklonil, pač pa se je odločil, da postane svetovalec za šolske in verske zadeve pri tržaški vladi. Ko je nato v začetku leta 1832 prevzel vodenje tržaško-koprske škofije, je imel za sabo že nekaj izkušenj in spoznanj o razmerah na Primorskem. Bil je prvi škof na podlagi bule Pija VIII. iz avgusta leta 1830 združene tržaške in koprške škofije. Pred Ravnikarjem je tržaški škofijski sedež zasedal Antonio Leonardis, rojak iz Ločnika.

Razmere v novi združeni škofiji niso bile ugodne. Pri manjkovalo je duhovnikov, zato se je Ravnikar odločil, da bo povabil na službovanje, zlasti na ozemlju bivše koprške škofije, duhovnike s sosednjih škofij. Bogoslovcem izven tržaško-koprške škofije pa je dodeljeval štipendije za študij v goriškem bogoslovnem semenišču kot obvezo za kasnejše dušnopastirsko delo v tržaško-koprski škofiji. Zgovoren je na primer podatek, da je med 336 duhovniki, ki so službovali v škofiji leta 1843, pripadalo kar 117 ljubljanski škofiji. Štiri leta kasneje je bilo takih kranjskih duhovnikov 125, leta 1867 pa že 150. Seveda je bil to že čas po Ravnikarjevi smrti, ko je na združenem škofovskem stolu sedel Jernej Legat. Ravnikarjevo škofovsko delovanje v Trstu je še malo raziskano, nedvomno pa je mogoče tudi na sedanji stopnji raziskave in poznavanja ugotoviti, da je veliko storil za uveljavljanje slovenskega jezika v bogoslužju po tržaških cerkvah, za uveljavljanje slovenskega jezika v osnovnem šolstvu na Primorskem in da je s podporami in štipendijami skrbel za slovenski oziroma hrvaški duhovniški naraščaj.

Ravnikarjeva prizadevanja niso bila skrita tržaškemu italijanskemu meščanstvu ter istrskim italijanskim nacionalistom. Pietro Kandler, pravnik in zgodovinar, vnet zagovornik tržaškega municipalizma, ga je v enem izmed svojih besedil, ki pa jih za življenja ni objavil, oz-

načil kot nasprotnika Italijanov. To sodbo je sprejemalo tudi tržaško zgodovinopisje in za Carla Schiffrerja je leta 1937 veljal kot začetnik slovanskega nacionalizma v Trstu. Nobenega dvoma ni, da je Ravnikar s svojo kadrovsko politiko utrjeval slovansko pozicijo zlasti v severnoistrskih krajih in da je s pomočjo duhovnikov, ki so prihajali s Kranjske in se šolali v Ljubljani, začel s slovenskim osveščevalnim delovanjem.

Sledila sta mu škof Legat in zlasti Juraj Dobrila, ki velja za utemeljitelja hrvaškega narodnega preporoda v Istri.

V širši okolici Trsta ter v severni Istri je bil delež slovenske in hrvaške duhovščine pri narodnem samozavedanju, pri gojitvi nacionalne ideje pomemben in odločilen. Prav zato sta italijanska politična miselnost na Primorskem pa tudi kasnejša historiografija opredeljevali narodno prebujanje Slovencev in Hrvatov na Primorskem in v Istri kot nekakšno konservativno gibanje.

Ko bo nekoč podrobne raziskave deležen tudi tržaško-koprski škof Matevž Ravnikar, bo seveda osvetljena vrsta podrobnosti. Zagotovo pa bodoče raziskave ne bodo spremenile sodbe, da je s svojim delovanjem, ki je upošteval narodnostne razmere, postavljaj tudi temelje kasnejšemu slovenskemu in hrvaškemu narodnemu preporodu na Primorskem. Prav bi zato bilo, da bi nekoč o njem razpravljala tudi rimska teološka akademija na enem izmed vsakoletnih znanstvenih srečanj.

Branko Marušič

Prenovljeni Stadion 1. maj

Pri Sv. Ivanu v Trstu so 8. decembra blagoslovili in uradno predali namenu prenovljeni športni center Stadion 1. maj. Ob številnih gostih iz Furlanije-Julijske krajine in Slovenije sta spregovorila predsednik Športnega združenja Bor Aleksander Rustja in predsednik Odbora za ohranitev 1. maja Renato Štokelj, ki sta poudarila nezamenljivo vlogo tega objekta sredi Trsta in težavno zbiranje velikih denarnih sredstev za njegovo rešitev pred propadanjem.

Boris Pahor: Slovenska svatba

Pri mariborski založbi Obzorja je izšla 21. knjiga – če ne štejemo ponatisov in predelav – leposlovnih del tržaškega pisatelja Borisa Pahorja. Naslov ji je **Slovenska svatba**, podnaslov pa Dnevniški zapiski 1990-1992. Po avtorjevi uvodni besedi so zapiski v tej knjigi nadaljevanje tistih, ki so izšli pod naslovom **Napoved nove plovbe** 1992. leta, toda že prej je imel dnevniške zapiske v knjigah **Ta ocean strašno odprt**, 1989, in **Žlahtne transversale**, 1991. Vsi zapiski so prej izšli v Pahorjevi reviji Zaliv, in sicer od leta 1966 do 1991, ko je revija prenehala izhajati.

Naslov Slovenska svatba je vzet iz Kocbekove pesmi, knjiga pa je nastala na pobudo urednika Andreja Brvarja. Toda zapiskov iz Zaliva je bilo samo za prvo tretjino knjige, zato jih je Pahor na urednikov predlog "dopolnil do evropskega priznanja slovenske države, kar je nekako logično spadalo v tisto končno fazo, ki jo je nakazovala Napoved nove plovbe". Pahorju se je zdelo, "da doslednost celo zahteva, naj svoje odzive podaljšam do sprejetja slovenske države v Združene narode, kar bi zapiskom upravičilo naslov **Slovenska svatba**".

Po lastni odločitvi pa je zapiske končal šele v jeseni 1992, ker je poleti 1992 dvakrat obiskal vogoško taborišče Natzweiler, "kjer so naši ljudje s svojim življenjem odkupovali svobodo za narodno skupnost". Zlasti mladim je hotel podčrtati resnico, da je bila svoboda vse prej kot poceni. Pravi: "Prav tako sem uvrstil v knjigo tudi sklep vtisov z obiska v Argentini, to pa zato, da bo prišla do izraza povojna ideološka slovenska politika, ki je tako pogubno učinkovala pri ločenih delih slovenskega življa."

Knjiga ima tri dele s samostojnimi naslovi: Resonančni spektrum, Slovenska svatba in Reminiscence in odmevi. Naslovi se ne nanašajo na vsebino, ampak na leta – tri leta, trije sklopi z naslovi. Zapiskov ni pisal sproti, ampak vzporedno s pripravljanjem Zaliva, v tej knjigi s pripravo knjige. Kljub temu pa jih je označil za "dnevniške", ker se vrstijo po dnevih in so v soglasju z dogajanjem.

Tudi v teh zadnjih letih je bilo Pahorjevo življenje bogato in razgibano. Leta 1990 je govoril v Kulturnem domu na Prešernovi proslavi, kar je vzel kot dolžnost. "In priznam, da nisem bil doslej pred nobenim nastopom tako nerazporejen, razdvojen ob zavesti, da moram biti sebi zvest, čeprav bom povzročil v ozračju živo razglasenost. Ta občutek se je še stopnjeval ves čas do začetka slovesnosti... pa potem ob pogledu na prvo vrsto sedežev, ki so bili vsi rezervirani, a nezasedeni. Imenitniki so me namreč sabotirali kot poprej Ubalda Vrabca."

Leta 1993 je dobil Prešernovo nagrado za življenjsko delo. Nagrade je bil seveda vesel, čeprav ga je motila utemeljitev, da gre za življenjsko delo, saj je to povezano z mislijo na smrt, na konec. Motil ga je slavnostni govor Daneta Zajca, ker je risal "mrke podobe sedanje družbene skupnosti", nastop predstavnice ljudi, ki so odklonili nagrado, se mu je uprl, ker je bil namerno krše-

nje slovesnega razpoloženja. Zaradi vsega tega se je na koncu obrnil proti občinstvu in spregovoril, da bi ob takih priložnostih kazalo prerasti vsakodnevne težave: "Zato bi rekel, da je zdaj nujno, da slovensko državnost poudarimo, da se ne odločamo ne za klasično ne za avantgardno književnost, ne za tako ne za drugačno koncepcijo. Poglavitna je enotnost. Premagajmo torej skupne težave in uprimo svoj pogled v prihodnost."

V Parizu so mu izdali francoski prevod **Nekropole**, ki govori o življenju v nemških taboriščih. Knjiga je doživela velik uspeh pri bralcih in v časopisih, pisatelj je bil večkrat v Franciji in je knjigo tudi sam predstavil. Vzporedno so prevedli v francoščino **Spodaj s pomladjo**, ki prikazuje prihod iz taborišča. Pahor je moral dvakrat v Pariz, da je podpisal pogodbo za natis knjige.

V Pariz in Strasburg je odšel tudi na predstavitev Bavčarjevih slik nemškega taborišča Natzweiler in svoje Nekropole. Vsi ti obiski so mu prinašali priznanja za njegovo pisateljsko ustvarjanje, istočasno pa so mu nudili priliko, da je spregovoril o Slovencih in slovenski državi. Pri vseh dejanjih in nehanjih so mu bili Slovenci vedno poglavitna skrb, saj je tudi v Zalivu od ustanovitve 1966 do prenehanja izhajanja 1991 s prizadetostjo in skrbjo spremljal uspehe in neuspehe vseh slovenskih ljudi doma in po svetu. Zagovarjal je resnično narodno spravo, ne pa samo pomiritve, kot jo je predlagalo politično vodstvo.

V tej knjigi je posegel tudi v svoja otroška leta, ker je našel rokopis spisa, ki ga je na prošnjo napisal leta 1977 za Mladinsko knjigo. Spisa tedaj niso objavili, zato ga je Pahor priobčil v tej knjigi. Posegel je v prvo svetovno vojno, ko je razsajala španska gripa. Oče je bil vojak v Pulju, mati s hčerkama in sinom pa je bila bolna. Sestra je umrla, ostale je rešil oče, ki se je vrnil iz vojske. Vojska je minila, slovensko trpljenje pa se je nadaljevalo. Leta 1820 je zgorel Narodni dom v Trstu, pisatelj in sestra sta gledala ogenj s pločnika, dokler ju ni odpeljal pretreseni oče domov. Sledile so nove krivice in nova nasilja, dokler ni v zavodu v Koprju spoznal, da "smo bili obsojeni zavoljo naše **drugačnosti**". Tedaj pa je ta drugačnost "naenkrat postala nezamenljiva vrednota". In v bežnih zapisih gre do doktorske disertacije, ki jo je napisal pri prof. Cronii v Padovi o Edvardu Kocbeku.

Ugotavlja, da smo se napotili k sebi in se s tem odtujili zemlji. Morali bi se "napotiti" k nam, k občestvu, da bi lahko spet našli zemljo. "Tudi kraško. Njeno stavbarsko posebnost. Njen zunanji in podzemeljski svet. Njen kamen. Njeno burjo. To nam ne bo uspelo, če ne bomo znali ovrednotiti preteklosti, njene tragičnosti."

O italijanski tržaški literaturi sodi, da so številni nosilci po rodu Judje, Slovenci in drugi. Tako je današnja pisateljica Susanna Tamaro, ki živi v Rimu, judovskega rodu kot Svevo, Saba, Fölkel, Slovenca sta Ceccovini, Cergoli in drugi. V kavarni Stella polare se je sestal z gospo Slataper, ker je poznala Gabriela Foschiattija, ki

je bil s Pahorjem v nemškem taborišču. Pogovor je bil prisrčen, dokler ni gospa omenila Sama Pahorja "in obžalovala, da je nasilen". Ker je avtor zagovarjal Pahorja, se je ozračje ohladilo.

Knjiga se konča z Argentinskim doživetjem. O tem pravi: "Prišel sem sèm brez vsakršnega načrta, pripravljen samo na nalogo, ki jo je vsebovalo vabilo, finančno podprto od organizacije emigrantov, ki je za moje potovanje žrtvovala del sredstev, dodeljenih od Dežele Furlanije-Julijske krajine. Preletel sem torej ocean na račun najbolj revne izmed vseh slovenskih skupnosti." Še posebno žalosten pa je bil ob obisku beneške skupnosti v Villa Bellester. Pa ne toliko zaradi razločka med jezikovno primarnim, to je nerazvitim jezikom poslušalcev in mojo slovenščino."

Politični begunci so povabili Pahorja šele na večer pred odhodom, da jim je govoril o vprašanju slovenstva pri nas, kar se zdi pisatelju "razmeroma nevtralna tema".

Knjiga, ki ima 528 strani, je bogata in mnogovrstna, saj ob Pahorjevem razgibanem življenju odmeva ves slovenski narod s stiskami in težavami, a tudi z uspehi in viškom ob proglašitvi slovenske države. Tudi Pahor sam je dosegel s tem življenjski cilj in uspeh, le škoda je, da je ukinil Zaliv, ki je bil ves čas ogledalo slovenske stvarnosti.

Ruda Jurčec: Blaženost in bridkost zapisanih besed

Ob 90-letnici rojstva pisatelja Rude Jurčeca je bila 3. nov. 1995 v Ormožu v grajski dvorani prireditve: brali so Jurčecove tekste z glasbeno spremljavo, nato so odprli v gornjih prostorih razstavo člankov, fotografij in del, njegovo življenjsko pot pa je orisal Andrej Rot.

V soboto, 4. nov., pa je bila predstavitev nove knjige izbranih Jurčecovih spisov **Blaženost in bridkost zapisanih besed**, kjer je sodelovala vrsta kulturnih delavcev. Popoldne so pred gradom v aleji ormoških kulturnih mož odkrili spomenik-portret Rude Jurčeca, delo akademskega kiparja Viktorja Gojkoviča iz Ptuja.

Ruda Jurčec je poleg dr. Tineta Debeljaka iz Škofje Loke, ki se je po vojski umaknil v Argentino, tam kulturno delal in umrl, drugi, ki ga je domovina sprejela in počastila za delo, ki ga je opravil za slovenski narod. Jurčec se je rodil leta 1905 v Ormožu, študiral je v Ljubljani, Mariboru, po maturi pa je odšel v Pariz in kot prvi Slovenec dovršil Visoko šolo za politične vede. Kot študent v Parizu je postal redni dopisnik dnevnika Slovenec v Ljubljani, dne 1. januarja 1934 pa je nastopil redno službo pri Slovencu, kjer je ostal do konca druge svetovne vojne, sprva kot urednik, med vojno urednik za zunanjo politiko, malo pred koncem vojske pa je postal glavni urednik. Vodstvo vodilnega katoliškega dnevnika je pod italijansko in nato nemško zasedbo porajalo nešteto težav in nevarnosti, saj uredniki nikoli niso vedeli, o čem smejo pisati, ker je bila posebno italijanska cenzura zelo čuječa in težka. Cenzorja prof. Umberta Urba-

nija so morali iskati po gostilnah, da je pregledal krtačne odtise, in kar je črtal z rdečim svinčnikom, so morali popraviti tako natančno, da se ni poznala cenzura.

Jurčec je bil spreten urednik, previden, kadar je videl, da je potrebno, pogumen, ko je šlo za koristi slovenskega naroda. Sodeloval je pri podtalnih listih, ki so zagovarjali nekrvavi odpor proti okupatorju in razglasitev slovenske države.

Jurčec se je maja 1945 umaknil na Koroško in od tam v Rim, kjer je sodeloval z dr. Krekom in njegovim Socialnim odborom. Oktobra 1947 se je preselil v Argentino, kjer je ostal do smrti 1975. Živel je v prestolnici Buenos Aires, kjer se je naselila glavna političnih izseljencev, kakih 6000. Z Milošem Staretom sta začela izdajati časopis **Svobodna Slovenija**, ki je bilo osrednje glasilo vseh in izhaja še danes. Ob listu sta ustanovila založbo in Koledar Zbornik Svobodne Slovenije. Vzporedno je bil Jurčec med ustanovitelji zbornika **Vrednote**, ki je izhajal štiri leta in ga je urejal v glavnem Jurčec sam.

Najvažnejša ustanova, pri kateri je odločilno sodeloval prav Ruda Jurčec, pa je bila Slovenska kulturna akcija, ki je od leta 1954 izdajala **Glas Slovenske kulturne akcije**, revijo **Meddobje** in knjige. Pri prvih dveh je bil v začetku Jurčec sourednik, pozneje urednik, prav tako je sam odločal o izdajanju knjig. Poleg tega je pisal še v druge revije in liste, kot so: Slovenska beseda, Duhovno življenje, Katoliški misijoni, Vestnik slovenskih domobrancev in Družabna pravda. Povsod je dokazoval izredno nadarjenost, razgledanost, ostrino misli in vedno močnejšo slovensko narodno zavest.

Že ob izbruhu vojne aprila 1941 je na študentovskem tečaju postavil zahtevo: "**Jugoslaviam esse delendam** – Jugoslavijo je treba razbiti". In to spoznanje ga je v izseljenstvu stalno spremljalo, vendar ga ni mogel javno razglasiti, ker je bila uradna slovenska politika okrog Narodnega odbora in Slovenske ljudske stranke za Jugoslavijo.

Leta 1969 je nastal v Slovenski kulturni akciji potres, ko je skoraj polovica članov predlagala, da bi vnesli v pravila oznako, da je Slovenska kulturna akcija "protikomunistična" organizacija. Voditelj teh reformatorjev je bil Jurčec, pomagali pa so mu Alojzij Geržinič, Božidar Fink, France Dolinar iz Rima, Mirko Javornik iz Združenih držav in še nekateri. Ker na volitvah niso zmagali, so izstopili iz Slovenske kulturne akcije in Jurčec je ustanovil revijo **Sij slovenske svobode**. Že z naslovom je poudaril namen, da se bo boril za uresničitev slovenske države. V Sij je do smrti 1975 napisal 121 člankov in esejev, ki so dajali reviji smer in poudarek. Vzporedno je pisal svoje spomine **Skozi luči in sence**, ki so izšli v treh debelih knjigah, zadnje ni več utegnil napisati.

Knjigo **Blaženost in bridkost zapisanih besed** je uredil Alojzij Geržinič, ki je bil Jurčecu najbližji, saj je po Jurčecovi smrti nekaj časa urejal Sij. V knjigo je dal 36 člankov, esejev in črtic, ki jih je izbral izmed 262 člankov, kolikor jih je napisal Jurčec v Glas, Meddobje in Sij slovenske svobode. Razdelil jih je v tri sklope in jim dal naslove: **Obrazi in obzorja**, **Svetá ideje in dejanja** in **Črke, besede, misli**.

V prvem delu je predstavil tri velike Slovence: Janeza Evangelista Kreka, Antona Korošca in škofa Gregorija

Rožmana. Pri vseh je analiziral njihovo delo za slovenski narod in vsem trem pripisal velike zasluge. Potem se je posvetil svoji ožji domovini Štajerski, kamor je prišel prvi val Nemcev po madžarsko-avstrijski vojni leta 1848. Ti so začeli ponemčevati Slovence zlasti po letu 1900, ko je Súdmarka gradila ponemčevalne šole. V Jurčecovi mladosti je bil rodni Ormož tako ponemčen, da niso smeli na cesti spregovoriti slovensko. Kljub temu so se 1918 odločili za Jugoslavijo, ker so bili Slovenci najbolj iskreni Jugoslovani. Nikoli pa se niso razumeli s sosednjimi Hrvati.

V drugem razdelku govori veliko o komunizmu, predvsem o ruskem, ki se ne meni za evropske razmere. Ustavlja se pri tekmovanju med Parizom in Washingtonom za naklonjenost Moskve, nato se bavi z dvema svetima aliansama. Prva je bila "bela" in je ukrotila Špance, druga je "rdeča" in se vrti okrog Češke, vendar s prijaznostjo, ker ima Češka najmodernejše tovarne orožja, ki ga Moskva razpošilja po svetu, ker svojega ne sme. V srednjem veku so Mongoli zasedli Rusijo, vendar so izginili, ker niso mogli osvojiti ruske duše. Takó bo tudi s komunizmom – članek je bil napisan leta 1968 v Glasu slovenske kulturne akcije. Že 22. avg. 1939 je Korošec napovedal, da bo prišlo do vojne, toda Rusija bo pripravljena šele čez dve leti, Jugoslavija se vojne ne bo mogla izogniti in bo propadla. Kardelj je še spomladi 1948 ponujal Stalinu Slovenijo, ki naj postane "fevdalna republika Sovjetske zveze".

V teh člankih je pokazal Jurčec veliko idejno ožino, saj je povsod videl nevarnosti in komunizem. Ko napada duhovnika in profesorja v Rimu dr. Truhlarja, piše, da "sodeluje pri založbi, ki je last komunistične partije v Celju", drugič "pri komunističnem založniškem podjetju v Celju". Mišljena je seveda Mohorjeva družba v Celju, ki je imela res nekaj komunističnih odbornikov, ves čas pa je delovala na katoliški podlagi. Ameriški zunanji minister Kissinger je "tipičen primer politika kapitulanta".

V zadnjem razdelku govori o evropski književnosti in sodobni memoarski literaturi, o tržaških študijskih dnevih Draga, ki jih odklanja, ker da je v Dragi "idejna kapitulacija", najprisrčnejši pa je **Postscriptum**, v katerem opisuje svojo mladost v Ormožu, ustavlja pa se tudi pri svojem življenju v Buenos Airesu. Dolgi sestavek dopolnjuje Jurčecove spomine v prvi knjigi Skozi luči in sence.

Alojz Geržinič je v spremni besedi **Obraz in obzorja Ruda Jurčeca** predstavil Jurčecovo kulturno delo v Argentini, v prvi vrsti časnikarske spise. Bil je velik diplomat, ki je osebno poznal tedanje vodilne politike zahodne Evrope, ni pa posegal v dnevno politiko ne v Sloveniji ne v Argentini. Idejno je bil konservativno usmerjen, njegovo krščanstvo je bilo cerkveno, dogmatično, molitveno, več kot krajevne Cerkve mu je bil vesoljni Rim, njegovo slovenstvo je bilo globoko in je odpiralo problematiko domovine v vsej duhovni in stvarni razsežnosti – končni cilj pa je bila samostojna slovenska država, ki jo je slutil, a je ni dočakal.

Stanko Kociper: Tjašek Gomez počiva v pampi

Slovenski pisatelji, ki so se po vojni umaknili v Argentino, so prinesli toliko snovi v sebi, da so zlasti prva leta obdelovali samo domovinsko snov. Pisatelj Stanko Kociper se je šele junija 1991 odločil in napisal izrazito argentinsko novelo Tjašek Gomez počiva v pampi. Tjašek je bil viničarski otrok, oče mu je padel v prvi svetovni vojni, z materjo pa sta imela hišico, vinograd in toliko zemlje, da sta se preživljala. Med zadnjo vojno so ga poslali Nemci na prisilno delo, čez malo časa pa so ga preoblekli v vojaka in prepeljali pred Stalingrad. Tu so mu prestrelili pljuča, a so ga v Gradcu pozdravili. Iz bolnišnice je zbežal k partizanom, od njih k vaškim stražarjem in domobrancem. Ko so ga Angleži vrnili partizanom, je zbežal iz vlaka in prišel v Argentino. V izseljenškem hotelu ga je našel "estanciero" Don Rodolfo, ki je iskal "kakšnega evropskega človeka, ki se razume na red bolj kot ti napol indijanski južnjaki". Don Rodolfo je bil nemškega rodu, zato sta se s Tjaškom hitro domenila. Sedla sta na vlak in se vozila do drugega dne.

Tako se je začelo Tjaškovo pampsko življenje, popolnoma novo, bogato in uspešno. Hitro se je naučil kastiljanščine, gospodar ga je že prvi dan imenoval za predelavca, kmalu pa za osebnega strežnika. Gospodarja je spremljal po veleposestvu, ki je bilo večje od Ptujskega polja, in na raznih potovanjih, da je spoznal celo Argentino. V Buenos Airesu se je srečal s Slovenci, zvedel o njihovih organizacijah, o slovenskih mašah, šolah, časopisih in knjigah. Obiskal je osrednjo slovensko hišo sredi Buenos Airesa, prispeval v sklad za do-

mobranske invalide, "njegovo življenje v pampi je dobilo slovensko vsebino".

Ko je umrl "capataz" Don Isidoro, je gospodar postavil za njegovega naslednika Tjaška. Pisal je materi, naj pride k njemu, pa so mu sporočili, da je umrla. Prijatelji so mu svetovali, naj se poroči "s chinito" – dekletom Mario Roso, ki ga je že prvi večer kot dekletce prisrčno pozdravilo, zdaj pa se je razvila v lepo, zrelo dekle. Poročila sta se in gospodar jima je priredil bogato gostijo. Tjašek je bil srečen, Maria Rosa je skrbno bedela nad njim, se naučila slovenščine, pela z njim slovenske pesmi in ga spremljala na konju.

Umrl je gospodar Don Rodolfo, posestvo sta prevzela sinova, ki sta se izšolala v nemškem zavodu v Buenos Airesu. O počitnicah sta se tako navezala na Tjaška, da sta ga klicala "Tic Matias – stric Matias". Estancijo je zdaj vodil Tjašek, iz velikega družinskega posestva se je spremenila v industrijsko poljedelsko podjetje s sedežem v Buenos Airesu, Tjašek pa je bil upravnik in tehnični direktor in se je sporazumeval s sedežem preko zasebnega radia in letala.

Tjašek se je postaral, stopil v pokoj in z ženo čakal, da bo padel komunizem, ko bosta obiskala Slovenske gorice. Med čakanjem je zbolela Maria Rosa za rakom in po treh mesecih hudih bolečin umrla. Tako je ostal Tjašek sam in se še bolj postaral. Končno je padel komunizem in Tjašek se je odpravil proti Slovenskim goricam. Na letališču v Buenos Airesu je v parku sedel na klop in zaspal za večno – zadela ga je srčna kap. Ker je imel

pri sebi dokumente, so ga prepeljali v pampo in pokopali pod velikim ombújem, pod katerim je posedal leta in leta in užival sveži pampski zrak.

Kociper je v noveli plastično in z ljubeznijo opisal argentinsko pampo, ogromno ravnino, poraslo s travo in redkimi drevesi, sredi katere se raztezajo žitna polja in travniki, na katerih se pasejo črede goveje živine, konj in ovac, vse je mehanizirano in urejeno, obdelujejo in skrbijo za vse to domorodci, ki živijo na veleposestvu. Gospodar je na prvi pogled spoznal, da bo Slovenec Tjašek delaven in skrben, znal bo vzdrževati red in sožitje, nanj se bo lahko zanesel. In Tjašek ga ni razočaral. Ker je prišel iz viničarske revščine, so ga nove razmere tako prevzele, da je postal s pampo eno. Bil je pošten in delaven, družaben in zgovoren, zato so ga vsi spoštovali in ga imeli radi. Z Mario Roso nista imela otrok, zato sta bila še bolj navezana drug na drugega. Poroka s tujko kaže, da se je popolnoma vživel v argentinske razmere, čeprav je bral slovenske časopise in knjige in podpiral slovenske ustanove.

Pripovedovanje je nazorno in živahno, v prvem delu prepleteno s spomini na mladost v vinskih gorinah, s

spomini na vojna leta, vendar pa gre le za spomine, nikjer se ne spušča v razpravljanje in obsojanje dogodkov. Obsoja revolucijo in pobijanje nedolžnih ljudi, sam je dober, kakor so dobri vsi Kociprovi viničarji, dobri in verni in tak je ostal Tjašek do poslednjih dni. Jezik je izbrana knjižna slovenščina, opustil je narečne oblike iz Slovenskih goric, ker se godi novela v argentinskem svetu, iz katerega je vzel samo nekaj značilnih izrazov.

Pod novelo je pisatelj postavil datum: Buenos Aires, junija 1991. Na predzadnji strani pa je dostavil: "Novela 'Tjašek Gomez počiva v pampi' je prvič izšla v Sloveniji, v mariborski reviji za kulturo 'Dialogi' 1991, št. 7. Ker je bila za celotno objavo v reviji predolga, so jo uredniki po svoji presoji skrajšali. V pričujočem natisu je neokrnjena. Za to se zahvaljujem TABOR-u ZSPD."

Novela v sedanji obliki je izšla v knjižici Stanko Kociper: Tjašek Gomez počiva v pampi. Ob petinsedemdesetletnici avtorja izdal in založil TABOR ZSPB, Buenos Aires 1992.

Novela ima 43 strani, v Dialogih bi bila lahko izšla v treh številkah, kar bi ne bilo nič izrednega.

ocene

Simpozij o patru Martinu Bavčerju

Pater Martin Bavčer je bil prvi zgodovinar slovenskega rodu in prvi zgodovinar goriške dežele. Letošnjega enajstega novembra je minilo natanko štiristo let od njegovega rojstva in na Vipavskem so jubilej slavnega rojaka počastili z dvodnevним slavljem. 11. novembra je Zgodovinsko društvo za severno Primorsko v sodelovanju z Goriškim muzejem, zvezo slovenskih zgodovinskih društev, Zgodovinskim inštitutom slovenske akademije znanosti in umetnosti, ajdovsko občino ter svetokriškimi kapucinskimi brati pripravilo nastaven simpozij. Naslednjega dne so vaščani Sela na Vipavskem, kraja, kjer se je Bavčer rodil, odkrili spominsko ploščo in na domačijski prireditvi počastili dostojno svojo rojaka.

Naše poročilo namenjamo znanstvenemu simpoziju tudi zato, ker so o njem sredstva javnega obveščanja bolj skromno poročala. Strokovni sestanek je potekal v obednici kapucinskega samostana v Vipavskem Križu. Imel je mednarodno udeležbo, saj je poleg petih slovenskih poznavalcev nastopila še trojica italijanskih zgodovinarjev iz Gorice. Namen srečanja je bil, da poznavalci prvič na znanstveni način pregledajo Bavčerjevo

življenjsko pot in se zaustavijo pri njegovem zgodovinarskem delovanju. Simpozij je imel tri sestavine. Najprej: pogled na zgodovino rojstnega kraja in okoliša, prikaz življenja in nazadnje ocenjevanje zgodovinarjevih strokovnih dosežkov v času in prostoru. V prvem sklopu obravnave omenimo nastop domačinke iz Črnič magistre Slavice Plahuta, ki je povzela podoba Sela in okolice skozi zgodovinska razdobja. Ugotovila je zgodovinskost tega območja sredi Vipavske doline ob veliki prometnici, ki je povezovala Apeninski in Balkanski polotok že od pamtiveka dalje. Z življenjem jezuitskega patra Bavčerja sta se ukvarjala Slovenec dr. Vinko Rajšp in goriški italijanski zgodovinar Luigi Tavano.

Oba sta pravzaprav nanovo začrtala jubilentovo življenjsko pot predvsem na podlagi podatkov, ki sta jih odkrila v arhivu jezuitskega reda v Rimu. Najprej sta s pomočjo virov potrdila še donedavne domneve, da naj bi bil rojen v Selu. Kraj Bavčerjevega rojstva dolgo ni bil poznan, dasiravno je več razlogov govorilo za Selo kot pa za Solkan, kjer naj bi bil rojen zlasti po navedbah leksikografa Codellija iz konca 18. stoletja. Ugotovitve sicer niso spremenile temeljnih

Bavčerjevih življenjskih mejnikov, torej časa rojstva – 11. november 1595 in časa smrti – 23. december 1668, pač pa so spremenile naše dosedanje vedenje o šolanju, času in kraju vstopa v jezuitski red ter seveda predvsem o krajih in času službovanja, ki je potekalo med Gorico, Ljubljano, Dunajem, Reko, Gradcem, Trstom, Celovcem in Dobro vasjo na Koroškem. Očitno pa je, da zgodovinarja nista prignala raziskave do konca in da bo potreba opraviti še kako arhivsko raziskavo.

Tretji sklop obravnave je bil najbolj obsežen, v njem je sodelovala skupina štirih zgodovinarjev in en arheolog. Dr. Darja Miheličeva je Bavčerja umestila v zgodovino 17. stoletja, v zgodovino, ki je bilo deželno orientirano in je bilo pod vplivom interesov, ki so jih zastopali oblastniki posameznih dežel prostora med severno Italijo, Bavarsko, Avstrijo, Ogrsko in Beneško republiko. Pri Bavčerju je nedvomno čutili močne vplive germanskega sveta. Podobne ugotovitve je prispeval docent dr. Peter Štih, ki je analiziral Bavčerjevo temeljno delo ostalo v rokopisu *Historia rerum noricarum et foroiuliensium*. Ta zgodovina, ki je ohranjena danes le v prepisih, ker se je očitno izvornik izgubil, je zrcalo Bavčerjeve osebnosti

pa tudi časa in okolja, v katerem je živel. Nedvomno je tedanje evropsko zgodovinopisje preseglo Bavčerjevo metodo, ki se ni mogla izogniti mestoma tudi bajeslovju in pretiranemu poudarjanju vloge domačih krajev v poteku pravzaprav svetovnozgodovinskih dogajanj. Na podoben kritičen, a vendar na razumevajoč način, je arheolog Drago Svoljšak pokazal na starožitnosti, pravzaprav na arheološke spomenike, ki jih Bavčer pozna in opisuje. Diskutanti so še posebej poudarili predavateljevo ugotovitev, da je želel Bavčer vrsto pomembnih dogajanj Goriške in sosednjih dežel, ki jih pozna pod antičnim imenom Norik in Furlanija, združiti na ožji prostor svoje rodne Vipavske doline.

Italijanska zgodovinarja Silvano Cavazza in Donatella Porcedda sta svoja nastopa povezala posredneje z Bavčerjevim zgodovinskim delovanjem.

Cavazza je z omembo duhovnika v Palmanovi Gian Giacoma D'Ischije posredoval nekaj podatkov o furlanski historiografiji Bavčerjevega časa. Dr. Porceddova pa je omenila in popisala obisk avstrijskega cesarja Leopolda I. v Gorici leta 1660. Ob tem obisku je Bavčer pripravil slavnostni govor, s katerim je nagovoril cesarja. Govor, ki je nekak povzetek zgodovine Norika in Furlanije, je bil natiskan v Vidmu in je pravzaprav edino Bavčerjevo objavljeno delo, če seveda ne upoštevamo, da je njegova *Historia Rerum Noricarum et Foroiuliensium* izšla kar dvakrat v slovenskem prevodu.

Gradivo s simpozija bo izšlo v knjižni obliki. Še pred tem bo v prihodnjih tednih izšel in faksimilirani obliki in slovenskem prevodu s potrebnimi komentarji slavnostni Bavčerjev govor iz leta 1660.

Branko Marušič

Slovenska družina
ima na mizi
mladiko

France Bezlaj: Etimološki slovar slovenskega jezika tretja knjiga - P-S

Etimološko-onomastična sekcija Inštituta za slovenski jezik pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti je izdala tretjo knjigo Etimološkega slovarja slovenskega jezika in zajema črke P-S. Kot avtor je podpisan prof. in akademik dr. France Bezlaj, ki je uredil prvi dve knjigi, vendar pa je umrl 27. aprila 1993, ko je večino gesel za ta zvezek že pripravil. V etimološki delavnici Franceta Bezlaja sta pri nastajanju tretje knjige od jeseni leta 1981 oziroma od poletja 1983 sodelovala Marko Snoj in Metka Furlan. Po avtorjevi želji sta vsak svoja gesla podpisala, Bezlajevih gesel nista spreminjala, po potrebi sta vnesla le drobne, pretežno tehnične popravke, v oglatih oklepajih pa sta za gesli dodala ustrezno literaturo, ki je avtor ni utegnil upoštevati.

S tretjo knjigo je napravil Etimološki slovar velik korak, čeprav pri naša samo gesla treh črk: P, R, S na 355 straneh. V načrtu so bile štiri knjige skupaj z dopolnilnim zvezkom. Zdaj jih bo najbrž več, ker bodo morali obdelati še šest črk, od Š do Ž in dopolnila, o katerih se ne ve, koliko jih je.

Etimološki slovar slovenskega jezika ima že dolgo zgodovino in sega v predvojna leta. Med prvimi načrti, ki jih je takoj po ustanovitvi leta 1939 Slovenska akademija znanosti in umetnosti vključila v svoj delovni načrt, je bil tudi Etimološki slovar slovenskega jezika. Akademik dr. Fran Ramovš je za prvo knjigo Letopisa Slovenske akademije znanosti in umetnosti, kratica je SAZU, ki je mogla iziti šele na koncu italijanske zasedbe Slovenije leta 1943, pripravil dvajset poskusnih gesel in ob njih orisal celotno zamisel tega slovarja. Zajel naj bi vso tisto knjižno, historično in narečno leksiko, ki jo je ne glede na njen izvor ljudski jezik po svoje prekvasil. Glavni poudarek naj bi bil na slovenski in slovenistični dokumentaciji, naslanjal pa naj bi se tudi na širše

zasnovane primerjalne etimološke slovarje.

Etimološko komisijo pri SAZU so sestavljali dr. Fran Ramovš, dr. Rajko Nahtigal, Anton Breznik in Ivan Grafenauer, toda pravi etimolog je bil samo Ramovš, ki pa je pisal Historično gramatiko slovenskega jezika v več knjigah, zato se nikoli ni mogel posvetiti Etimološkemu slovarju. Pač pa je vzgojil Bezlaja in ga pripravil, da se je lotil izpisovanja in priprav za Etimološki slovar, s katerim se je od leta 1942 sistematično ukvarjal. Tudi sam se je naslonil na sodelavce in v tretji knjigi sta profesorja Marko Snoj in Metka Furlan lahko samostojno nastopila in dopolnila tudi gesla, ki jih Bezlaj ni utegnil. Danes ima Etimološko-onomastična sekcija Inštituta za slovenski jezik dva stalna in dva pomožna sodelavca, ki zbirajo in dopolnjujejo gradivo. V povojnih letih so dobili skoraj vsi slovanski narodi svoje etimološke slovarje in ugotovili so, da je skupni slovanski jezikovni fond sorazmerno skromen, zdi se, da ne presega 1.700 izhodnih besed, toda v vsakem slovanskem jeziku je poleg izposojenk, derivatov in novih tvorb določeno število posebnosti, za katere ni težko dokazati, da so morale biti že praslovanske. Slovenščina je v tem pogledu izredno arhaična – stariška. Zato je treba vsako besedo zadovoljivo in vsestransko preiskati, upoštevati geografsko razprostranjenost vsake osnove, pregledati njeno zgradbo in pomenski razvoj. Zato je treba stalno gledati v druge slovanske jezike.

Za primer vzemimo vsem znano besedo *pès* in pogledjmo, kako jo razlagajo. Torej: *pès* (moški spol), genitiv *psà*, k temu *psíca* (ženski spol), pridevnik *pásji*; dialektično *pès* "hudič" (Planina), tudi psovka, v 16. stoletju *pes* (Megiser), v 18. stol. *pès*, -â, *pèsè*, -éta, *pèsica* "canis femina" (Pohlin), dialektično *pess*, *psica*, *pesica*, pridevnik *pesji*, *pesinji* (Gutsmann).

Primerjaj starocerkvenoslovansko *pēsā*, srbohrvaško *pās*, genitiv *psā*, makedonsko *pes*, bolgarsko *pēs*, starejše *pēs*, določena oblika *pēsā*, rusko *pēs*, poljsko *pies*, genitiv *psa*, češko in slovaško *pes*. Verjetno je treba izhajati iz *pik'* – "hud, zel" (glej *psovátí*), čeprav je v baltskih jezikih izpričano samo "*pik-*, *peik-*, *poik*, primerjaj litavsko *pīktas* "hud, besen", *peikti* "grajati, zasmehovati", *peikas* "neumen", toda staroindijsko *pišuna* "sovražen") (Bezljaj, Seminar slov. jezika 1965). In tako naprej še 18 vrst, kjer pa so navedene različne domneve, v katere Bezljaj ne verjame. Avtorja sta v oklepaju dostavila še Iljinskija, ki domneva, da je praslovanski *pēsē*, *pēsā* redukcijska stopnja iz p(e)k'uonkorena, vendar avtorja tej razlagi ne verjameta, navajata pa jo, ker je učenjak znan.

Tako se vrstijo besede za besedami, veliko jih je zastarelih in niso več v rabi, ker pa sestavljajo bogastvo slovenskega jezika, so jih avtorji vključili v Etimološki slovar.

Če primerjamo slovenski Etimološki slovar s slovarji drugih slovanskih narodov, takoj opazimo, da je izčrpnější, bogatejši in popolnejši. Morda zato, ker je nastal pozneje od drugih, na vsak način pa prihaja do izraza slovenska resnost, natančnost in vztrajnost, saj slovenski znanstveniki ne odnehajo, dokler ne pridejo do konca.

In še nekaj je treba upoštevati: pri drugih etimoloških slovarjih je sodelovalo veliko znanstvenikov in strokovnjakov, pri slovenskem sprva samo prof. Bezljaj, danes dva stalna delavca in dva pomožna, honorarna sodelavca. In kljub temu se slovenski Etimološki slovar dostojno uvršča v krog drugih slovanskih slovarjev, za katerimi stojijo veliki slovanski narodi z vrstami znanstvenikov in strokovnjakov in z velikimi gmotnimi sredstvi.

Martin Jevnikar

Družinska pratika celjske Mohorjeve

Pratiko smo navadno imeli za nekaj, kar spada v preprosto kmečko hišo, in v kateri gospodar in gospodinja najmeta vse potrebno za polje, gozd

in dom, pa še kakšno pobožno zgodobico vmes – in seveda vse praznike in svetnike v letu. V času socializma je staro dobro pratiko, katere zgodovina sega še v Vodnikove čase, skušala zamenjati – ali bolje – osmešiti Pavlihova pratika, čeprav je Mohorjeva skušala s svojo pratiko ohraniti tradicijo kljub neugodnim časom. Zadnja leta se seveda tudi ta zvrst skuša modernizirati in aktualizirati, ne da bi pri tem zanemarila prvotni smoter te drobne knjižice, ki je ostala do danes še vedno priljubljen in nepogrešljiv priročnik ne več samo za kmečko, ampak že vse bolj tudi za moderno, tudi mestno družino. Še več, vse bolj ji urednik skuša dati izbranejšo vsebino, ki bi zadovoljila tako delavsko kot kmečko in tudi mestno intelektualno populacijo. Še več, ki bi vsebinsko zaobjela tudi vse starostne stopnje in ustregla v prvi vrsti laikom, a bi našle v njej nekaj zase tudi redovne skupnosti in bi zajemal iz njih celo nedeljski pridigar. Obenem pa naj bi seveda ustregla tudi osamljenim bralcem v tihih, samotnih večerih, ali pa spodbudila mlajše člane družine, da bi se kdaj malce zamislili in poglabili vase.

Torej naj bi šlo za nekakšno kvadrato kroga, saj bi na teh okoli 250 straneh malega formata pratika morala ustreči vsem gornjim zahtevam! No, ko človek lista po letošnji Družinski pratiki z letnico 96, ki jo je izjemno skrbno sestavil urednik Ivan Mohar s sodelavci, mora ob primerjavi s tistimi, ki jih je Celjska Mohorjeva izdala zadnjih nekaj let, ugotoviti, da knjižica dejansko dobiva čedalje sodobnejši izraz; skuša namreč biti vsebinsko zelo pisana in bogata, saj posega na vsa mogoča področja, in ponuja na enem samem prostoru izjemno veliko raznovrstnih nasvetov, shem, razpredelnic, uvaja vrsto novih tem in skrbi za odlično grafično podobo z vrsto barvnih reprodukcij. Te so iz sveta likovne, a ne samo nabožne umetnosti, bogata pa je ta pratika tudi s črnobelimi fotografijami, vinjetami, portreti, ilustracijami. Poskrbljeno je tudi za razvedrilo: z navodili za ročne spretnosti in z bogatim ugankarskim razdelkom. In če imata gospodinja in gospodar še vedno dovolj uporabnega zase, ne manjka

branja niti izobražencu, posebno s področja umetnosti, jezika in šolstva. Morda je letos manj prostora namejenega literarnim prispevkom, čeprav nekaj tovrstnega drobiža, tako v prozi kot verzih, le je, nekaj tudi dovolj dobrega in predvsem lepo berljivega.

Poudarek pa je letos predvsem na duhovnosti. Vrsta sestavkov je ubranih na duhovne teme in morda kar zahtevnih, zanje si bo povprečni bralec pratike moral vzeti čas, da bo res od njih nekaj imel, saj so nekateri prave zgoščenke dragocenih misli, ki vznemirijo duha in te prisilijo, da se ustaviš in jih znova premisliš.

Če bi človek hotel nakazati urednikom napotek za nadaljnjo pot Družinske pratike, bi morda (upoštevajoč pretežni del bralstva in njegove želje) drugo leto izbrali manj duhovnosti in tu in tam priljudnejši nivo, da bi pratika le ne hodila v zelje koledarju. Pa tudi kotichek za otroke manjka in kaj prirodoslovnega ali astronomskega kot ocvirek tu in tam. Vendar, da ne bo kdo napačno razumel, letošnji pratiki gre kljub tem pripombam vsa pohvala za kvaliteto. Seveda je to pogled nanjo iz vrst bolj redkega sloja porabnikov; bolj zanimivo bi bilo slišati, kaj bodo rekli o njej bralci s podeželja. Pa ker je v njej toliko uporabnega in za oko vabljivega, malo višja raven najbrž tudi ne more škoditi!

Posebna beseda naj velja platnicam: posrečen domislek je, da obe notranji strani platnice zaseda koledar za leto '96, zadnja stran pa ima posrečeno upodobitev dveh cerkva v Žužemberku, najprej požgane med vojno in v razvalinah, pod njo pa vsa bleščečo v novi, letos dograjeni podobi.

Naslovna stran je morda malce starinska glede na sodobnejšo vsebino, čeprav gre za tematsko ustrezno in tudi slovito umetniško sliko; na sinjem ozadju namreč krasi platnico reprodukcija Jelovškove Svete družine. Res da vabi k toplemu družinskemu ozračju, a kot oprema bi lahko nosila tudi letnico za sto let nazaj. – Sicer pa je škoda, ker ni prostora, da bi človek naštel vso pisano vsebino te letos malce drugačne Družinske pratike!

Zora Tavčar

SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

Ljubljana, januar. Tričlanska delegacija glavnega odbora Zveze združenj borcev Slovenije, ki jo je vodil njen predsednik Jože Dolničar, je 10. januarja obiskala apostolskega nuncijskega v Sloveniji mons. Farhata na njegovem novem sedežu v Ljubljani.

V skoraj enournem pogovoru, v katerem je delegacija poudarila tradicionalno simpatijo, ki veže Zvezo borcev na Sveti sedež in na katoliško Cerkev, je izročila pismo-dobrodošlico papežu ob njegovem napovedanem obisku v Sloveniji.

Predstavniki slovenske borčevske organizacije – v njej sta bila še član sveta ZZB Franc Miklavčič in član glavnega odbora Tone Poljšak – so seznanili nuncijskega s povojnim delovanjem Zveze združenj bor-

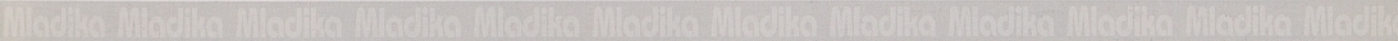
cev v zaščiti verujočih proti poskusom ateizacije, ki jih je izvajala Komunistična Partija. Zveza borcev je bila v vsem komunističnem petdesetletju neustrašna borka za človeške pravice in še posebej za svobodo vere. Predstavili so poglede na spravo med Slovenci in povabili mons. Farhata, da bi vodil bližnje romanje vernih članov Zveze borcev na Brezje.

Posebej so opozorili, kako so se borci med vojno zavzemali za avtonomijo katoliške skupine v Osvobodilni fronti, po vojni pa dvigali svoj glas proti emarginaciji krščanskih socialistov in kristjanov sploh. Še posebej so se postavili v bran vodilnega katoličana v OF prof. Edvarda Kocbeka, kar že s svojo navzočnostjo v delegaciji potrjuje bivši krščanski socialist Franc Miklavčič.

Njegovo navzočnost borci razumejo kot izraz hvaležnosti borčevski organizaciji za vse proteste, s katerimi je opozarjala javnost na nezaslišano obsodbo, s katero je bil g. Miklavčič obsojen na podlagi svojega zasebnega dnevnika.

Na koncu je delegacija izročila nuncijskega album o nekaterih vidnih katoličanih v Osvobodilni fronti: pod naslovom "Zvesti Kristusu in Cerkvi" se v albumu zvrstijo fotografije Marjana Breclja, Toneta Fajfarja, Jožeta Zemljaka, Jožeta Brejca – Javorška.

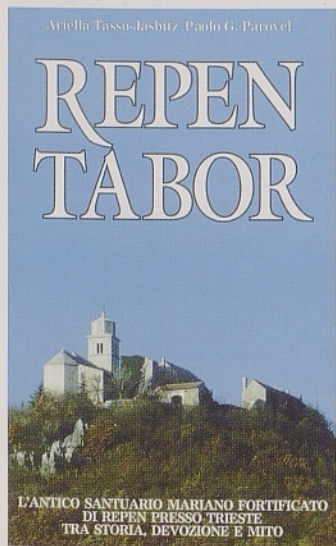
Predsednik Jože Dolničar je nuncijskega sporočil, da bo Zveza borcev papežu ob njegovem obisku v Sloveniji izročila peticijo, da bi se uvedel beatifikacijski postopek za duhovnika in verskega referenta glavnega partizanskega štaba dr. Metoda Mikuža.

IL RIONE /31

LIBRI

Novità

Attraverso la dimensione spirituale dell'antico santuario il volume apre al lettore anche uno spazio nuovo di conoscenza storica ed umana del confine italo-sloveno e delle popolazioni romanze e slava che vi convivono integrandosi dal 6° secolo dopo Cristo.

Il solo santuario mariano antico dei dintorni di Trieste radicato nei tempi della conversione degli Sloveni tra 6° e 9° secolo, fortificato nel 15° contro i Turchi e Venezia in guerra con l'Impero, tra rivolte contadine e Riforma protestante, meta di pellegrini da secoli fulcro spirituale delle tradizioni slovene sull'Adriatico luogo di fede, di storia e di cultura.

Gli Autori rivolgono particolare impegno alle attività di studio, ricerca ed analisi su storia, politica, arte e cultura dei territori altoadriatici, con una qualificata presenza pubblicitaria in Italia e Slovenia.

Že šestnajsto leto izhaja v Trstu mesečnik z imenom "il rione", ki ga urejuje tržaški publicist Ferruccio de Walderstein. Publikacija obravnava dogodke iz sveta umetnosti, kulture in športa. Namenjena je širokemu krogu bralcev, zato je bogato ilustriрана. Do Slovencev v Trstu nima predsodkov. Objavljamo platnico in 31. stran lanske oktobrske in novembrske številke, ki poroča o naši publikaciji Repentabor.

za smeh in dobro voljo

– Kako je s tvojim možem, Sonja? Sem slišala, da je bil bolan?

– Veš, odkar mu je zdravnik rekel, da ne bo mogel več delati, se počuti mnogo bolje.

–O–

– Natakar, pravkar ste z jedilnega lista črtali piščanca, zdaj ga pa spet pišete!

– Seveda, pri sosednji mizi so ga zavrnili...

–O–

Sprehajalec je začuden obstal ob ribiču, ki je imel ob sebi vse polno rib.

– Pa ste vse ribe sami ujeli?

– Ne, ne, črvi so mi pomagali.

– Kako kaj vaš seneni nahod?

– Peteršilčkova vsako noč pretepa moža, ko se vrne pijan domov.

– Prav mu je, zakaj pa se vrne vsako noč!

–O–

– Oče, pomagaj mi pri križanki, samo zadnja beseda mi še manjka.

– To ima pa vedno naša mama.

–O–

Kako pripraviš Škota, da se hitro ujezi?

Postaviš ga v okrogel sod in mu rečeš, da je v kotu pet penijev.

–O–

Vinjen možak se pritožuje na ulici, da ne more najti svojega avtomobila.

– Pelji se z avtobusom, mu svetuje mimoidoči.

– Toda avtobus mi ne bo šel v garažo!

–O–

– Ali veš, zakaj zidarji pozimi ne zidajo?

– Vem, zato ker bi jim zmrznile steklenice s pivom.

–O–

– Nič me ne veseli, da bi odrasel.

– Kako to?

– Ne želim, da bi imeli moji otroci z menoj toliko težav, kot jih imam jaz s svojimi starši.

– Figó pa tako življenje! Če sem lačen, nisem za nobeno rabo.

– In kadar si sit?

– Takrat sem pa zaspan.

listnica uprave

DAROVÍ V TISKOVNI SKLAD:

Janez Grum, Milwaukee, ZDA 58.500 lir; Francka Horvat, Maron, Argentina 12.800 lir; Rafael, Trst 150.000 lir; Liza Pleničar, Enfield, Anglija 8.500 lir; Franc Baša, Bollate, Milan 10.000 lir; Oskar Simčič, Gorica 15.000 lir; Francesco Antoni, Milan 15.000 lir; Felicita Vodopivec, Trst 10.000 lir; Herme-negilda Pertot, Trst 15.000 lir; Lucijan Drole, Gorica 15.000 lir; Livij Valenčič, Opčine 15.000 lir; Špacapan, Gorica 10.000 lir; Mila Terčon, Sesljan 15.000 lir; Livija Furlan Cotič, Mavhinje 15.000 lir; Breda Klanjšček, Devin 15.000 lir; inž. Boris Sancin, Trst 50.000 lir; Liza Pleničar, Enfield, Anglija 10.000 lir; Nada Pertot, Trst 15.000 lir; Marijan Pertot, Nabrežina 15.000 lir; Jurij Slokar, Trst 65.000 lir; Adriana Crapesi, Trst 15.000 lir; Julka Štrancar, Trst, 15.000 lir; Lojzka Sosič, Trst 15.000 lir.

Vsem prisrčna hvala!

Izberite darilo za svoje prijatelje med knjigami založbe MLADIKA!

